

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

KAUNIS PIENI IHMINEN

Vauvakirjan toteuttaminen Lahden Ensikodille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Aaltonen Susan
Kaartinen Riitta-Liisa

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalipedagogisen aikuistyön koulutusohjelma

AALTONEN SUSAN & KAARTINEN RIITTA-LIISA &
Kaunis pieni ihminen- Vauvakirjan toteuttaminen Lahden Ensikodille

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö 51 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Kaunis pieni ihminen on toiminnallinen ja työelämälähtöinen opinnäytetyö, jonka aiheena oli kehittää Lahden ensikodille oma vauvakirja ohjaustyön avuksi. Opinnäytetyön tuotoksena toteutimme Lahden ensikodille ”Kaunis pieni ihminen-muistoja ensikotiajalta” nimisen vauvakirjan. Vauvakirja on suunniteltu toimimaan työvälineenä Lahden ensikodin työntekijöille sekä lisäksi sen on tarkoitus toimia kirjana lapsen ja perheen muistoille heidän ensikotiajastaan.

Vauvakirjan tavoitteena oli tuoda lapsen näkökulmaa esille, käsitellä vanhemmuuteen liittyviä positiivisia asioita ja onnistumisia sekä auttaa vanhempaa havainnoimaan oman lapsensa kehitystä. Vauvakirjan avulla Lahden Ensikodin työntekijät voivat auttaa perhettä käsittelemään ja pohtimaan yhdessä ensikodilla opeteltuja hyviä arjen taitoja. Lisäksi vauvakirjan avulla voidaan tarkastella vauvan perushoitoa ja muistella perheen ensikodissa viettämää aikaa.

Vauvakirja on toteutettu voimauttavasta näkökulmasta ja se on suunniteltu tukemaan sekä vahvistamaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Vauvakirjan tarkoitus on ohjata vanhempaa pohtimaan lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia sekä tunteita erilaisissa arkipäivän tilanteissa.

Keskeisiä teemoja opinnäytetyössämme ovat varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, reflektiivisyys, vanhemmuuden tukeminen, kiintymyssuhteen muodostuminen sekä voimaantuminen.

Avainsanat: Lastensuojelu, vanhemmuus, varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhde, voimaantuminen, reflektiivinen kyky

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KAARTINEN RIITTA-LIISA &
AALTONEN SUSAN:

Beautiful little baby
Baby book

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for work with adults, 51 pages, 5 pages of
appendices

Spring 2015

ABSTRACT

Beautiful little baby -thesis is a functional study made in cooperation with Lahti's mother and child home. The objective of this thesis is to develop a Baby's First book for Mother and Child Home in Lahti. The book is maintained by The Federation of Mother and Child Homes and Shelters. Baby's first book is developed to work as a guidance tool to Lahti's Mother and Child home employees and also as a book full of good memories to Lahti's Mother and Child home families.

Baby's First book aims to function as a guidance tool for employees as a keep sake for Lahti's First Home customer families. The purpose of the Baby's First book is to bring out the child's own voice, handle the positive things that associates in parenthood and in its success. It also help parents to monitor and support development of the child.

Baby's First book is made by using the empowermental point of view and to support and strengthen the early interaction between the parent and the child. Using Baby's First book the employees of Lahti Mother and Child Home can also help when working with the families to reflect the time they have spent in Lahti's Mother and Child Home.

Main themes in this thesis are early interaction, reflective ability, parenthood, attachment and empowerment.

Key words: Child protection, parenthood, early interaction, attachment, empowerment, reflective ability

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU	4
2.1	Lastensuojelu	4
2.2	Vuorovaikutustyöskentely lastensuojelutyössä	4
2.3	Sosiaalipedagoginen työote lastensuojelutyössä	6
3	ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO	8
3.1	Ensi- ja turvakoti	8
3.2	Lahden ensikoti	9
3.3	Ensikotityöskentely	10
3.4	Vauvaperhetyö	11
4	LAPSEN VARHAISVUOSIEN KEHITYKSEN TUKEMINEN	12
4.1	Kiintymyssuhdeteoria	12
4.2	Kiintymyssuhde	12
4.3	Varhainen vuorovaikutus	13
4.4	Vauvan oma ääni ja varhainen vuorovaikutus	15
4.5	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Lahden ensikodilla	16
5	KANNUSTAVA TUKI VANHEMMUUTEEN	17
5.1	Voimaantuminen (empowerment)	17
5.2	Vanhemmuus	18
5.3	Mentalisaatiosta vanhemman reflektiiviseen kykyyn	20
5.4	Vanhemmuuden tukeminen ensikotiaikana	21
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TIEDONHAUN KUVAUSTA	22
6.1	Opinnäytetyön tavoite	22
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus	23
6.3	Tiedonhaun kuvaus	23
7	VAUVAKIRJAN TOTEUTTAMINEN	25
7.1	Vauvakirjan suunnittelu ja tuotoksen tavoitteiden asettaminen	25
7.2	Toteutuksen aikataulu	26
7.3	Aiheiden rajausta ja sisällön tarkentuminen	27
7.4	Vauvakirjan kohderyhmä	29
7.5	Asiakasperheet vauvakirjan kohderyhmänä	30

7.6	Ensikodin työntekijät vauvakirjan käyttäjinä	31
7.7	Vauvakirjan toteuttamisen kuvaus	32
7.8	Vauvakirja työvälineenä	33
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSEN ARVIOINTI	35
8.1	Kaunis pieni ihminen- muistoja ensikotiajalta kirjan arviointi	35
8.2	Vauvakirjan käyttöönottojakson palaute	36
8.3	Kehittämisehdotuksia	37
8.4	Opinnäytetyön toteutuksen ja oman toiminnan arviointi	38
8.5	Opinnäytetyön eettisyys	39
9	POHDINTA	41
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Toiminnallinen opinnäytetyömme on yhteistyössä Lahden ensikodin kanssa toteutettu vauvakirja. Opinnäytetyömme sai nimekseen ”Kaunis pieni ihminen-muistoja ensikotiajalta”, koska kirjan tärkein tavoite oli tuoda pienen lapsen näkökulma esille sekä herätellä vanhemmuuden mukanaan tuomia positiivisia asioita. Opinnäytetyön nimellä halusimme luoda lukijalle sekä kirjan käyttäjälle mielikuvan hyvän mielen vauvakirjasta. Kirjan nimi kuvaa myös hyvin kirjan sisältöä. Pyrimme tekijöinä tuottamaan kirjasta iloisen ja positiivisen käyttämällä paljon kuvia, värejä, lastenloruja sekä sitaatteja, jotka liittyvät lapsuuteen tai vanhemmuuteen. Opinnäytetyöraportissamme puhumme muistoja ensikotiajalta kirjasta myös vauvakirjana tekstin selkiyttämiseksi.

Opinnäytetyöraporttimme alussa käsittelemme lastensuojelua. Lastensuojelu osiossa kuvaamme lastensuojelun tarkoitusta sekä lastensuojelutyössä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Tämän jälkeen esittelemme opinnäytetyöraportissamme toimeksiantajamme Lahden ensikodin toimintaa. Opinnäytetyömme teoreettinen osuus on koottu lapsen varhaisvuosien kehityksen tukemiseen liittyvien teorioiden pohjalta. Opinnäytetyömme tuotoksen eli vauvakirjan tekemisessä olemme hyödyntäneet varhaisen vuorovaikutuksen sekä mentalisaation teorioita. Myös ensikodissa tehtävän vauvaperhetyön tavoitteena on tukea kiintymyssuhteen kehittymistä sekä vanhemmuutta (Korhonen & Sukula 2004, 34).

Vanhemmuuden tukemisen teema on keskeinen osa opinnäytetyöraporttiamme sekä opinnäytetyömme tuotosta. Käsittelemme opinnäytetyön teoriaosuudessa vanhemmuutta ja vanhemmuuden tukemista. Opinnäytetyömme tuotos pyrkii vaikuttamaan vanhemmuuteen positiivisella ja voimaannuttavalla tavalla nostaen arjen kauniita ja hyviä hetkiä esiin vanhemmille. Teorian jälkeen avaamme opinnäytetyöprosessiamme. Kuvaamme raportissamme tavoitteen ja tarkoituksen sekä tiedonhaun kuvauksen. Opinnäytetyöraporttimme käsittelee vauvakirjan toteuttamisprosessin sekä arvioinnin. Olemme pohtineet mahdollisia kehittämisaiheita jatkettavaksi omasta opinnäytetyöstämme ja lopuksi pohdimme opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan. Keskeisiä teemoja opinnäytetyössämme ovat varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, reflektiivisyys, kiintymyssuhteen muodostuminen sekä voimaantuminen.

Edellä mainittujen teemojen lisäksi opinnäytetyömme teoria pohjautuu sosiaalipedagogiseen arkilähtöiseen ajatteluun, jossa on kysymys hyvän elämän olemuksen etsinnästä (Kaljonen 2005, 20)(Ranne 2005, 16). Arkisuuntautunut sosiaalipedagogiikka korostaa toivon näköalaa ihmisten arjessa ja näin ollen sosiaalipedagogisessa ammattillisessa toiminnassa keskeistä on saada ihmiset tiedostamaan muutosten mahdollisuudet omassa arjessaan. Sosiaalipedagoginen toiminta edellyttää työntekijältä valmiuksia siihen, miten ihmistä autetaan tulkitsemaan sekä ymmärtämään elämäntilanteitaan. (Ranne 2005, 16.) Ensikodilla tehtävä työ on lapsiperheen arkeen vaikuttamista. Ensikodissa tuetaan perheitä vanhemmuudessa ja elämänhallinnassa. (Ensi- ja turvakotienliitto 2014)

Vauvakirjan tekeminen oli kolmiosainen prosessi, josta ensimmäisessä vaiheessa syntyi vauvakirjan ensimmäinen versio kokeilukäyttöön Lahden ensikodille. Kokeilujakson aikana työntekijät sekä asiakkaat tutustuivat vauvakirjaan sekä antoivat palautetta sen sisällöstä. Palautteen pohjalta teimme pyydettyjä korjauksia sekä lisäyksiä vauvakirjaan. Lopullinen versio vauvakirjasta tullaan luovuttamaan toimeksiantajalle opinnäytetyöprosessin päätteeksi.

Vauvakirja on suunniteltu tukemaan vanhemmuutta voimauttavasta näkökulmasta, antamaan tietoa sekä vinkkejä lapsen kehityksestä, keskittymään vanhemmuuden onnistumisiin ja vuorovaikutuksellisiin hetkiin lapsen kanssa. Vauvakirja toimii myös työvälineenä Lahden ensikodin työntekijän ja vanhemman välillä. Vauvakirja on lisäksi vanhemmalle ja lapselle muisto ensikotiajasta.

Opinnäytetyömme tuotos, vauvakirja, käsittelee vauvan näkökulmasta vanhemman reagoitua eri tilanteisiin sekä lapsen hyvinvoinnin vahvistamista aikuisen mielessä, tällöin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus vahvistuu. Vauvakirjan teksti ja rakenne on koottu siten, että se auttaa lapsen vanhempaa pohtimaan lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia ja tunteita erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Kirjan tavoitteena on tuoda esiin vauvan kokemusmaailmaa sekä lisäksi sen on tarkoitus auttaa lapsen vanhempaa pohtimaan omia ajatuksiaan arjen tilanteista. Vanhemmuudessa mentalisaatiokyky tarkoittaa kykyä pohtia

lapsen kokemusmaailmaa, tarpeita ja tunteita eri tilanteissa sekä sitä, miten ne ovat yhteydessä vanhemman omiin kokemuksiin vuorovaikutussuhteessa (Kalland 2014, 26).

Kaunis pieni ihminen vauvakirja jää opinnäytetyöprosessin päätyttyä Lahden ensikodin vapaaseen käyttöön. Vauvakirja on saatavilla Lahden ensikodilla pdf-tiedostona sekä paperiversiona.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu on lakiin perustuvaa toimintaa, jonka tehtävänä on osaltaan toteuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen sekä monipuoliseen kehitykseen että erityiseen suojeluun. (Bardy 2009, 39.)

Lastensuojelun ydin voidaan katsoa olevan se, että turvataan lapsen kehitys ja terveys sekä poistetaan kehitystä vaarantavia tekijöitä (Bardy 2009, 41).

Lastensuojelu pyrkii edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia vaikuttamalla heidän kasvuolosuhteisiin, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä kehittämällä palveluita lapsiperheiden ongelmia ehkäisevästi. Erityinen lastensuojelu pyrkii turvaamaan lasta lapsi- sekä perhekohtaisella lastensuojelulla, perheen tukemisesta ensin avohuollon keinoin aina lapsen huostaanottoon asti, joka tapahtuu joskus myös vastoin asianomaisten tahtoa. (Bardy 2009, 39.)

Lastensuojelun tulee myös tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa (Lastensuojelulaki, 4.§).

Lastensuojelulla katsotaan olevan kolme perustehtävää: lasten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen omassa kasvatustehtävässään sekä varsinainen lasten suojelutehtävä. Lasten hyvinvointia edistetään sekä ongelmia ehkäistään erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

2.2 Vuorovaikutustyöskentely lastensuojelutyössä

Lastensuojelutyö on vaativaa vuorovaikutustyötä, jossa työntekijä ja asiakas määrittelevät yhdessä perusteet asiakkuudelle, asiakkuuden mukaan mietitään yhteistyössä millaisilla tavoitteilla ja keinoilla päästään parantamaan asiakkaan elämäntilannetta (Kaikko & Friis, 2009, 76). Lastensuojelussa tapahtuvaan vuorovaikutustyöhön vaikuttavat monet elementit, kuten työntekijöiden ja

työyhteisön ihmiskäsitys, työntekijän ja asiakkaan käsitys vuorovaikutuksesta sekä asiakkaan elinympäristön ihmissuhteiden vuorovaikutustavat sekä elämänvaihe. (Kaikko & Friis 2009, 76.) Työntekijän hyvään ammatillisuuteen kuuluu ottaa nämä seikat huomioon omassa työskentelyssään.

Hyvä vuorovaikutus edellyttää työntekijältä aitoa kohtaamista, asiakkaan arvostamista, inhimillisyyttä ja empatiaa. Lastensuojelun työntekijältä vaaditaan erityistä vahvuutta ja osaamista vuorovaikutukseen, työntekijän on kyettävä rakentamaan asian käsittelyyn ristiriitatilanteissa niin lapsen kuin lapsen vanhemman kanssa. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 15.) Toimiva vuorovaikutus perustuu useimmiten työntekijän kykyyn lukea tunteita motiiveja tai aikeita toisen (asiakkaan) ilmeistä ja eleistä sekä taitoon reagoida niihin (Salo & Kauppi 2014, 75).

Reflektiivisellä työotteella tarkoitetaan avoimesti toisen mieleen suhtautuvaa dialogisen vuorovaikutuksen tapaa. Dialogisessa vuorovaikutuksessa ensisijaista on kohtaaminen, läsnäolo sekä toisen kunnioittaminen. (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, 68.) Reflektiivisyys eli pohdiskeleva työote edellyttää työntekijältä uskallusta katsoa omia asenteitaan, arvojaan ja toimintaansa. Kriittinen reflektio vahvistaa ja tukee myös eettisyyden toteutumista lastensuojelutyössä. (Kaikko & Friis 2009, 77- 78.) Reflektiivisessä työotteessa työntekijän työkaluina ovat kysymykset, joilla hän auttaa vanhempaa syventämään omaa ajatteluaan. (Viinikka ym. 2014, 68- 69.) Reflektiiviseen työskentelyyn kuuluu myös työntekijän ymmärrys, että dialogia ei aina synny asiakkaan ja työntekijän välille. Työntekijä, joka on reflektiivisesti suuntautunut jää kuitenkin pohtimaan, mitkä seikat vaikuttivat dialogin kariutumiseen, mikä osuus tilanteen kariutumiseen oli hänen omilla tunteillaan tai miten asiakkaan mahdolliset tunteet ja aikeet ovat vaikuttaneet työntekijään ja asiakastilanteeseen (Viinikka ym. 2014, 70).

Lisäksi erilaiset menetelmät ja menetelmien taustateoriat ohjaavat työntekijöiden tapoja olla vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksen apuna käytettävien menetelmien on tarkoitus olla väline tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi, tällaisia tavoitteita voivat olla esimerkiksi asiakkaan ja työntekijän yhteistyösuhteen rakentuminen, asiakkaan kuulluksi tuleminen tai kohtaamisen tukeminen. Menetelmien tehtävä on selkeyttää vuorovaikutuksessa olevaa tilannetta sekä olla

myös omalta osaltaan muutoksen vauhdittaja. (Kaikko & Friis 2009, 80.)

Työvälinettä valitessaan työntekijä lähtee liikkeelle työn tavoitteesta ja siitä, miten juuri sillä hetkellä valittu menetelmä auttaisi asiakasta ja miten se auttaisi asiakasta omassa tilanteessaan eteenpäin. (Kaikko & Friis 2009,80.)

Opinnäytetyömme tuotos vauvakirja toimii menetelmänä, jota työntekijä voi käyttää opetus- ja kasvatustarkoituksessa asiakkaan kanssa. Vauvakirja toimii tässä kohtaa vuorovaikutuksen lisänä. Työkirjan tarkoitus on antaa asiakkaalle kirjallista tietoa lapsen hoidosta, ensikodilla annettavan konkreettisen sekä vuorovaikutuksellisen tuen lisäksi. Vauvakirjan toinen tehtävä on myös toimia voimavaraistavana elementtinä asiakastyössä, se mahdollistaa yksilöllisten muistojen koonnin ja parhaimmassa tapauksessa se auttaa asiakasvanhempaa kohdistamaan ajatuksiaan enemmän omaa lastaan kohti. Vauvakirjan täyttämisen yhteydessä vanhempi ajattelee lastaan eri tilanteissa ja näin ollen pyrkii tavoittamaan lapsen mieltä.

2.3 Sosiaalipedagoginen työote lastensuojelutyössä

Sosiaalipedagogisen kasvatuserityyppien keskiössä on arkilähtöisyys, sekä lisäksi sosiaalipedagoginen ajattelumalli korostaa osallisuutta ja dialogia. (Ranne 2005, 15- 16). Arkilähtöinen sosiaalipedagoginen työ pyrkii arjen ymmärrettäväksi tekemiseen (Ranne 2005, 16). Arjen taitojen omaksumiseen vaikuttavat yksilön elämänhistoria, odotukset sekä hänelle asetetut odotukset, toiveet, pettymykset ja traumaattisetkin kokemukset (Thiersch 1992, Dal Maso 2001, 83 mukaan). Arjessa vaativien taitojen ja toimintamallien oppiminen onkin pitkän sosialisointiprosessin tulos (Dal Maso 2001, 83).

Lastensuojelussa työskennellään arjen näyttämöillä. Lastensuojelutarpeen taustalla on tavallisia elämänkriisejä, mutta myös poikkeuksellisen koettelevia oloja ja vaativia tilanteita. Perhe on haavoittuva systeemi, ja sitä voivat koetella niin parisuhteessa, lapsuudessa kuin vanhemmuudessa tapahtuneet muutokset. (Bardy 2009, 41- 42.) Sosiaalipedagogisesti ajatteleva työntekijä ymmärtää perheiden taustalla olevan problematiikan ja auttaa asiakasta hänen arkensa sujuvuuden ja turvallisuuden tukemisessa sekä ylläpitää ja korostaa toivon näköalaa asiakkaan elämässä. (Ranne 2005, 16.)

Lastensuojelussa lapsen kehityksen ja terveyden turvaamiseksi tarvitaan työskentelyä inhimillisen hyvinvoinnin kaikilla ulottuvuuksilla, arjen elinoloissa, sosiaalisissa suhteissa sekä maailmaan orientoitumisessa (Bardy 2009, 41- 42). Asiakkaan elämän tilanteen ymmärtäminen mahdollistuu, kun työntekijä on valmis paneutumaan asiakkaan arkeen, tämä edellyttää kohtaamista ja vuorovaikutusta asiakkaan arjessa (Ranne, 2005,16). Lastensuojelu on käytännönläheistä työtä, jonka keskiössä on konkreettisen avun ja tuen järjestäminen inhimillisesti asiakkaalle. Konkreettisen avun lisäksi lastensuojelu sisältää myös tunteiden kanssa työskentelyä, luottamuksen hankkimista sekä erilaisissa suhdeverkostoissa työskentelyä. (Bardy 2009, 42.)

3 ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

3.1 Ensi- ja turvakoti

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen kolmannen sektorin lastensuojelujärjestö, joka auttaa vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tuottaa perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Ensi- ja turvakotien liitto toimii keskusjärjestönä pienemmille jäsenyhdistyksille ja se ylläpitää Suomessa 11 ensikotia, 6 erityisesti päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 12 turvakotia. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014)

Ensikodissa annettava tuki ja apu perheelle on luonteeltaan ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa lastensuojelutyötä, sillä ensikoti on paikka, jossa tuetaan perheitä vanhemmuudessa ja elämäntilanteissa. Ensikodissa tuetaan lapsen ja vanhemman hyvää suhdetta, opetellaan arkielämän taitoja sekä autetaan vanhempaa vauvanhoidossa kädestä pitäen. Tavoitteena ensikotityössä on turvata lapselle ikätasoinen ja lapsen tarpeiden mukainen hoito ja huolenpito. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014)

Ensi- ja turvakodin asiakasäidit ovat usein kokeneet aiemmin paljon väkivaltaa ja monet vanhemmista ovat itse elämässään varhain traumatisoituneita.

Ensikotityössä pyritään vähentämään riskiä, jossa ylisukupolvinen väkivallan olemassaolo jatkuisi. Ylisukupolvisen väkivallan uhan katkaisuun pyritään aktiivisella työskentelyllä ja turvallisen olosuhteiden tarjoamisella äidin raskauden aikana ja kun äiti on aloittamassa yhteistä elämää vauvan kanssa.

Ensikotityöskentelyllä pyritään auttaa äitiä normaaliin vuorovaikutussuhteeseen vauvan kanssa ennen kuin vuorovaikutussuhteen häiriöt alkavat kehittyä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014)

3.2 Lahden ensikoti

Lahden ensikoti on Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys ja se tuottaa Lahdessa kolmannen sektorin lastensuojelupalveluita. Lahden ensikotiin ohjaututaan jos vanhemman tai vanhempien omat voimat eivät yksin riitä vauvan kanssa arjessa selviytymiseen. Syynä jaksamattomuuteen voivat olla muun muassa vanhemman sairaus, uupumus, vauvan hoidossa tarvittavien taitojen puute, parisuhteessa olevat ongelmat, mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö tai jokin muu kriisitilanne. (Lahden ensi- ja turvakoti 2014)

Ensikotiin voi tulla äitiyspoliklinikan, neuvolan, sosiaalitoimen tai vanhemman omasta yhteydenotosta. Sosiaalitoimi päättää perheen sijoittamisesta ja sijoitus mahdollistuu maksusitoumuksen vahvistamisella. (Lahden ensi- ja turvakoti 2014) Asumisaika ensikodissa sovitaan aina perheiden tarpeiden mukaisesti. Ensikotijakson päätyttyä asiakas voi saada tukea itsenäisessä elämässä ensikodin henkilökunnalta.

Lahden ensi- ja turvakoti tuottaa ehkäisevää sekä korjaavaa lastensuojelutyötä. Ensikotityöskentelyn tärkeimpänä tarkoituksena on tukea vanhemman ja vauvan välistä varhaista vuorovaikutusta. Ensikotijakson tavoitteena on, että asiakasperheen vanhemmalle kehittyy ensikotijakson aikana tarvittavat taidot ja voimavarat selvitä vauvan kanssa turvallisesti arjessa sekä elämässä. Ensikotijakson aikana vauva ja vanhemmat saavat ympärivuorokautista tukea. Asiakasperheen hoito ja tuki suunnitellaan yksilöllisesti ja tarpeen mukaisesti. Ensikodilla perheen ja vauvan kanssa tehdään henkilökohtainen hoito- ja kuntoutussuunnitelma, jonka avulla arvioidaan kuntoutumisen etenemistä. Oma lähiyöntekijä vastaa perheen asioiden hoitamisesta yhteistyössä viranomaisverkoston kanssa. Ensikotijakson aikana vauva saa turvallisen kasvuympäristön, tarvitseman hoidon ja huolenpidon ja hänelle mahdollistetaan kasvu ja kehittyminen vuorovaikutussuhteessa häntä hoivaavien aikuisten kanssa. Lahden ensikodille voi tulla molemmat vanhemmat lapsen tai lapsien kanssa tai vain toinen vanhemmista voi hakeutua Lahden ensikodille lapsien kanssa. (Lahden ensi- ja turvakoti 2014)

3.3 Ensikotityöskentely

Ensikodissa opetellaan arkielämän taitoja yhdessä muiden ensikodin asukkaiden kanssa. Ensikodissa asiakasperhe saa tukea ja ohjausta ensikodin työntekijöiltä. Ensikodissa ohjaus ja tuki määräytyy aina asiakasperheen tarpeen mukaisesti. Ensikodin perheen tilanne saattaa olla esimerkiksi sellainen, että työntekijä auttaa ja hoitaa lasta vanhemman kerätessä voimia. Vanhempi saattaa olla esimerkiksi aloittanut päihdekuntoutusjakson, ja tarvitsee tästä syystä enemmän lepoa eikä hänen voimat riitä yksin kokoaikaiseen vauvanhoitoon. Joskus vanhempi saattaa olla myös liian masentunut hoitamaan vauvaa, jolloin työntekijät ensikodilla arvioivat vanhemman jaksamistilan ja vauvan hoito suunnitellaan sen mukaan. (Lahden ensi- ja turvakoti 2014)

Ensikodilla perhe saa neuvoja ja ”käsistä pitäen” ohjausta vauva-arkeen. Tuki ja ohjaus saattaa olla esimerkiksi vinkkejä vauvan ruokailuun, ruuan tekoon, vauvan siisteydestä huolehtimista. Ensikodin ohjauksella pyritään valmentamaan perhettä sellaisiin taitoihin, että kotiin lähtiessä arjen aloittamiseen olisi olemassa mahdollisimman hyvät taidot ja tiedot. (Lahden ensi- ja turvakoti 2014)

Ensikodin yhtenä tärkeimpänä tehtävänä on vahvistaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta ja kommunikointia vanhemman ja lapsen välillä. Sinkkosen (2001) mukaan vauvan varhaiset vuorovaikutuskokemukset syntyvät kognition ja affektion kautta. Vauva etsii syy- ja seuraussuhteita sekä hahmottelee aistien, kuten maku ja -hajuaisti tuottamaa informaatiota. Esimerkiksi vauva oppii, että itkiessä äiti tulee luokseni ja syöttää minut. Näin vauva oppii luottamaan siihen ja tapahtumista jää vauvalle muistijälki. (Sinkkonen 2001, 34- 35.) Tätä työtä tehdään myös ensikodilla. Ensikodin työntekijä voi toimia ikään kuin tulkkina lapsen ja vanhemman välillä ja näin vahvistaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta.

3.4 Vauvaperhetyö

Ensikodissa vauva ja vanhemmat saavat ympärivuorokautista tukea. Hoito suunnitellaan yksilöllisesti perheen sekä perheen hoidosta vastaavan verkoston kanssa. Vauvaperhetyö on luonteeltaan kuntouttavaa työskentelyä perheen voimavarojen tukemiseksi. Lisäksi vauvaperhetyöstely on käytännönläheistä työskentelyä perheen arkielämän taitojen vahvistamiseksi. Ympärivuorokautinen hoito ja henkilökunnan läsnäolo luo turvallisuutta ja mahdollistaa avun saamisen odottamatta, silloin kun perhe sitä kokee tarvitsevansa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014)

Vauvaperhetyössä on läsnä kaksi elementtiä, jotka tasapainottelevat suhteessa toisiinsa: kontrolli ja arvostaminen. Vauvaperhetyössä keskeisiä osa-alueita ovat vauvan kiintymyssuhteen luominen ja suhteen ylläpito. Olennaista vauvaperhetyössä on saada luotua lapselle ainakin yksi pysyvä, turvallinen ja tarpeita kuuleva ja niihin vastaava suhde. (Kuosmanen 2009, 13.)

Ensikodin vauvaperhetyön asiakkaat ovat raskaana olevia äitejä ja vauvaperheitä, joiden haasteena on tunnistaa vauvan tarpeita, sekä perheitä joiden vanhemmat ovat myös itse tiiviin tuen tarpeessa. Syitä tuen tarpeeseen voivat olla esimerkiksi äidin synnytyksen jälkeinen masennus tai vanhemman oma turvaton lapsuus. Osa asiakkaista ovat vanhemmaksi tullessaan itsekin vielä alaikäisiä, ja uuden elämäntilanteen omaksuminen vaatii tukea ja apua. Ensikodissa opetellaan vauvanhoitoa ja arkielämäntaitoja kädestä pitäen ensikodin ohjaajan auttamana. (Ensi - ja turvakotien liitto 2014)

Vauvaperhetyötä on monenlaista ja se on suunnattu ja suunniteltavissa erilaisiin tilanteisiin. Vauvaperhetyötä voidaan antaa perhepalveluna, ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna, perhetyönä, avohuollon perhetyönä, tai ammatillisessa laitoksessa tapahtuvaa perhekuntoutuksena. Perhekuntoutus ja sen työ on vauvalähtöistä työtä mielenterveys- ja päihdeongelmaisten vauvaperheiden kanssa. (Kuosmanen 2009, 13.) Lasten ensi- ja turvakodin vauvaperhetyö on muodoltaan perhekuntoutusta tukea tarvitseville perheille.

4 LAPSEN VARHAISVUOSIEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

John Bowlby on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian perusteet (Hautamäki 2011, 29). Kiintymyssuhdeteoriassa tarkastellaan lyhyesti tiivistettynä vauvan ja vanhemman välistä merkityksellistä suhdetta (Korhonen & Sukula 2004, 17). Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään ihmisen kehitykseen lapsuudesta parisuhteeseen ja aina vanhemmuuteen asti. (Sinkkonen & Kalland 2003, 8.)

John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen hyvä kehitys edellyttää lapsen elämässä vaikuttavien tärkeiden aikuisten pysyvyyttä ja läsnäoloa päivittäisessä elämässä (Rusanen 2011, 27). Lapsi kiinnittyy niihin aikuisiin, jotka häntä hoitavat ja näin kiintymyssuhteen laatu muodostuu siitä hoivasta, jota lapsi on hoitajaltaan saanut. (Rusanen 2011, 27). Aikuisen hoivakäyttäytyminen luo vauvalle edellytykset kiinnittymiseen ja myöhemmin kiintymyssuhteen muodostamiseen (Korhonen & Sukula 2004, 17).

Kiintymyssuhdeteorian avulla pystytään tutkimaan, millä tavoin ihmiset hakevat turvaa, missä olosuhteissa ja kuinka he reagoivat vuorovaikutussuhteissa toisiin ihmisiin. Kiintymyssuhdeteoria tutkii myös, millaisia oletuksia ihmisillä on itsestään. (Sinkkonen & Kalland 2003, 8.)

4.2 Kiintymyssuhde

Pienellä lapsella on aktiivinen pyrkimys kiinnittyä päivittäiseen hoitajaansa. Lapsi pyrkii ylläpitämään fyysistä ja psyykkistä läheisyyttä vanhempaansa. Pienen lapsen yhteydenpitokeinoja ovat esimerkiksi katsekontakti, hymy, tarttuminen, itkeminen, imeminen, ääntely, seuraaminen, imeminen ja syliin pyrkiminen. Nämä ovat pienen lapsen vuorovaikutuskeinoja, joiden kautta lapsi kehittää vuorovaikutuksessaan hoitajaansa kiintymyssuhteita koskevia oletuksiaan. (Hautamäki 2011, 30.) Bowlby on kuvannut kehittyvää kiintymyssuhdetta sisäiseksi säätelyjärjestelmäksi, jonka avulla lapsi vertailee jatkuvasti tietoa hoitajan sijainnista omaan läheisyystavoitteeseensa (Hautamäki 2011, 31). Mary

S. Ainsworth on tutkinut pienten lasten kiintymyssuhdetta sekä kiintymyssuhteiden yksilöllisiä eroja (Hautamäki 2011, 34).

Kiintymyssuhteen teoreettinen merkitys on opinnäytetyössämme tärkeä kahdellakin eri tavalla. Opinnäytetyömme aihepiiri keskittyy lapsen ja vanhemman välisen turvallisen kiintymyssuhteen luomiseen sekä siihen, kuinka kiintymyssuhteen muodostumista voidaan vahvistaa ensikodissa tehtävällä työllä. Lapsen kehitys pohjautuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana kiintymyssuhteen turvallisuuteen. Lapsen tärkein kehitystehtävä on kiintymyssuhteen luominen tunnetasolla häntä hoivaaviin aikuisiin. Kiintymyssuhteen luominen on pohja lapsen sosiaaliselle sekä kognitiiviselle kehitykselle. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26.) Näin ollen kiintymyssuhteen onnistuminen on merkityksellinen lapsen kehityksellisestä näkökulmasta. Esimerkiksi varhaisina vuosina syntyneen kiintymyssuhteen laadulla on merkitystä lapsen myöhemmän elämän sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta (Sinkkonen 2006, 52).

Toinen merkityksellinen kiintymyssuhteeseen liittyvä teoreettinen huomio on kiintymyssuhteen merkitys aikuisen ihmisen myöhemmässä elämässä ja siinä miten, esimerkiksi vanhemman aiemmat kokemukset ja oma lapsuuden kiintymyssuhde tulee näkyviin suhtautumisessa omaan lapseen ja hänen lapsuuteen. Kiintymyssuhdeteoria on auttanut ymmärtämään esimerkiksi lasten laiminlyönnin ja pahoinpitelyn taustoja, mutta korostaen sitä, että yksin kiintymyssuhteeseen liittyvä häiriö ei yksinomaan aiheuta lapsen hoidon laiminlyöntiä. Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan tutkia sosiaalisen perimän ilmiötä. (Kalland 2001, 207- 208.) On tutkittu, että turvallisella kiintymyssuhdemallilla on todennäköisyys siirtyä myös sukupolvelta toiselle (Benoit & Parker 1994) (Hautamäki 2011, 55).

4.3 Varhainen vuorovaikutus

Varhaisen vuorovaikutuksen käsite on lähtenyt liikkeelle Bowlbyn ja Ainsworthin kiintymyssuhdeteorioista. Varhainen vuorovaikutus liittyy keskeisesti kiintymyssuhteen käsitteeseen, sillä se käsittää lapsen ja vanhemman välisen suhteen laatua. Varhainen vuorovaikutus näkyy päivittäisessä elämässä monin

tavoin, esimerkiksi vanhemman kyvyssä tulkita lapsen viestejä, tavassa reagoida lapsen itkuun sekä suhtautumisessa fyysiseen kontaktiin. (Lyytinen, Korkiakangas 2003, 61.)

Varhaista vuorovaikutusta voidaan tulkita myös kognitiivisen kehityksen näkökulmasta. Kognitiivinen näkökulma tulkitsee sitä, kuinka lapsen kasvuympäristö ja vanhempien toiminta vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Pienen lapsen kognitiivisen kehityksen onnistumisessa keskeistä on, että lapsi saa elinympäristöstään kokemuksia hoivasta ja vuorovaikutuksesta vanhemman kanssa. (Mäntymaa & Puura 2011, 18). Vuorovaikutus on onnistuneinta silloin kun onnistutaan sovittamaan yhteen lapsen tarpeet ja kyvyt sekä ympäristön tarjoamat rajoitukset ja mahdollisuudet (Lyytinen, Korkiakangas 2003, 64).

Varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä sekä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta on tutkittu lapsen kehityksen kannalta. Vauva tarvitsee kehittyäkseen kokemuksen tunteista ja tunteiden näyttämisestä, jotta hän kykenee myöhemmin näyttämään ja ilmaisemaan säädellysti omia tunteitaan. Vauvat oppivat kokemuksen kautta, jota saavat vanhemmiltaan. Positiiviset kokemukset vaikuttavat vauvan aivotoimintaan sekä vauvan minän muodostumiseen. Monet jo vauvaiässä saadut positiiviset sekä negatiiviset kokemukset näkyvät lapsen elämässä myöhemmin. (Gerhardt 2009, 9.)

Tamminen (2004, 55) määrittelee varhaisen vuorovaikutuksen olevan vanhemman näkökulmasta poikkeuksellista vauvan kanssa olemista. Varhaisen vuorovaikutuksen ollessa hyvää, aikuinen haluaa oppia tulkitsemaan lapsen viestejä oikealla tavalla. Tällöin vanhempi pyrkii selvittämään, mitä lapsi tarkoittaa viesteillään sekä vastaamaan lapsen näkökulmaan. (Rusanen 2011, 79.)

Lapsen temperamentti piirteet muodostuvat varhaisessa vaiheessa. Tällöin lapsen vaikea temperamentti voi aiheuttaa vanhemmissa lapsen huomiotta jättämistä sekä epävarmaa kiintymistä, joka voi olla haitallista lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle. (Rönkä & Kinnunen 2002, 17.)

Varhainen vuorovaikutus on keskeinen käsite ensikotityössä kolmesta eri näkökulmasta. On tutkittu, että lapsen aivojen kehitys tapahtuu varhaisten vuorovaikutussuhteiden varassa. Päihdeongelmaisessa perheessä äidin ja vauvan välinen vuorovaikutus on riskitilanteessa vuorovaikutuksen vääristymille. Äidin ja vauvan vuorovaikutuksen tukeminen on saanut hyviä tuloksia aikaan esimerkiksi vanhemmuuden laadun paranemisessa. (Pajulo & Kalland 2008, 160.)

4.4 Vauvan oma ääni ja varhainen vuorovaikutus

Vauvalle on tärkeää se, miten aikuiset ja häntä hoivaavat vanhemmat huomaavat ja tulkitsevat hänen toimintaansa, viestejä ja ääntä. Pienen vauvan kanssa tärkeää vuorovaikutusta on vauvan katselu, ihmettely ja ihasteleminen. Myös vauva vastavuoroisesti katselee sekä tarkastelee häntä hoivaavan aikuisen katsetta, silmiä, ääntä. Jo pienellä vauvalla on tarve tulla hyväksytyksi ja ihastelluksi, tärkeää on että pienen vauvan tunteisiin ja mielialoihin vastataan ja ne tulevat huomioiksi. (Sjöberg 2009, 18.) Vauva ei ole passiivinen vuorovaikutuksen vastaanottaja, vaan hän on aktiivinen aloitteentekijä ja yhteydenottaja suhteessa omaan hoitajaansa. Vauva havainnoi ääntä, liikettä, kosketusta ja aistien kautta hän saa kokemuksia, joiden kautta vauva opettelee tuntemaan itseään. (Sjöberg 2009, 26.)

Vanhemman tehtävä on vastata ja auttaa vauvaa säätelmään omia tunteitaan vanhemman omien ilmeiden, äänen ja kosketuksen kautta. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä vuorovaikutus muuttuu sitä mukaan, kun vauva kiinnostuu ympäröivästä maailmasta. Vanhempi tukee vauvaa havainnoimaan ympärillä olevia asioita, huomioi ja sanoittaa vauvan eleitä, liikkeitä ja tekemistä. (Sjöberg 2009, 19.)

Vauvan oma ääni voi jäädä kuulematta tilanteissa, joissa vanhempi ei kykene huomioimaan vauvaansa tai hän ei kykene tunnistamaan vauvan tarpeita. Vanhemman on sitä vaikeampaa tunnistaa lapsen tarpeita, mitä ongelmallisemmasta tilanteesta perheessä on kysymys. (Sjöberg 2009, 28.) Ensi- ja turvakodilla ohjaajan erityinen tehtävä on olla vauvan äänen vahvistaja vanhemmalle ja kiinnittää huomiota siihen, että vauva tulee huomioiksi ja nähdyksi omine tarpeineen (Hellstén, 2009, 51).

4.5 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Lahden ensikodilla

Varhaista vuorovaikutusta tuetaan ensikodilla pienten vauvojen kohdalla perushoidon yhteydessä. Ohjaaja auttaa vanhempaa ymmärtämään, esimerkiksi miten lohdutetaan vauvaa, mitkä ovat vauvan tarpeet, miten vauvaa katsotaan, miten vauvaa syötetään, millaisesta käsittelystä vauva pitää sekä miten vauvan tahtisuus toteutuu (Karjalainen & Laatonen 2014). Ohjaaja sanoittaa vanhemmalle, mitä vauva aistii ja ajattelee kussakin hoitotilanteessa. Työntekijä kuvailee tilannetta vanhemmalle ja toimii vauvan puolestapuhujana. (Karjalainen & Laatonen 2014)

Vauvan viestien ymmärryksen lisäksi vauvaperhetyössä pysähdytään vanhemman tunteiden äärelle ja pyritään tukemaan vanhempaa löytämään yhteys myös omiin tunteisiinsa. (Sjöberg 2009, 29.)

5 KANNUSTAVA TUKI VANHEMMUUTEEN

5.1 Voimaantuminen (empowerment)

Adams (2008) on määritellyt käsitteen empowerment yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen kyvyksi kontrolloida olosuhteitaan ja saavuttaa omia päämääriään. Empowerment viittaa prosesseihin, joiden avulla ihmiset voivat joko yksin tai yhdessä auttaa itseään ja toisia parantaakseen elämänlaatuaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 132.)

Tässä yhteydessä tutkimme voimaantumista sosiaalialan asiakastyön näkökulmasta ja keskitymme erityisesti tarkastelemaan voimaantumista lapsiperheiden näkökulmasta. Tällöin voimaantumisen käsite on yhdistettävissä opinnäytetyöhömme ja se vastaa kysymykseen, miksi voimaantuminen on tärkeää juuri ensikodille tehtävän vauvakirjan kannalta.

Voimaantuminen perheiden kanssa tehtävässä työssä pitää sisällään vanhempien voimavarojen ja vahvuuksien esilletuomista sekä vanhemmuuden taitojen paranemista ammattilaisten kanssa tehdyn työn tuloksena. Voimaantuminen voidaan saavuttaa lähestymällä perhettä voimauttavasta ja vahvistavasta, perhelähtöisestä näkökulmasta. Voimaantuminen voidaan saavuttaa esimerkiksi auttamalla perhettä tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa sekä motivoivalla ja kannustamalla perhettä keskustelemaan ja muuttamaan käytöstään. Voimaantumisen saavuttamiseksi on tärkeää luoda juuri itselle tärkeitä tavoitteita ja muuttaa toimintaansa niin, että tavoitteet ovat saavutettavissa. (Törrönen, Borodkina, Samoylova & Heino 2003.)

Opinnäytetyömme vauvakirja ensikodille on suunniteltu aktivoimaan vanhempia pohtimaan omaa vanhemmuuttaan sekä lapsen tarpeita, kiinnittämään huomiota elämän positiivisiin asioihin sekä vanhemman omiin taitoihin ja osaamiseen vanhempana. Voimaantuminen lähtee jokaisesta vanhemmasta itsestään, mutta vauvakirjan tarkoituksena on yhdessä sosiaalialan ammattilaisen kanssa saada vanhempi näkemään vauva-arjen ilot ja onnistumiset.

Voimaantuminen ja tunne voimavarojen kasvusta on kokemus, jonka vain ihminen itse voi kokea (Vilen, Vilhunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2007, 462). Työntekijän tehtävänä on vastaavasti yhdessä asiakkaan kanssa luoda prosessia, jonka mukana asiakkaan omat voimavarat voivat kasvaa. Edellytys asiakkaan voimaantumiseksi on, että työntekijä itse on ensin voimaantunut. Työntekijällä, joka itse kokee itsensä voimaantuneeksi, on motivaatiota ja kykyä vahvistaa myös muita ihmisiä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 134- 135.)

5.2 Vanhemmuus

Vanhemmuuteen kasvaminen on Bardyn mukaan ihmiselämän vaativimpia kehitystehtäviä (Bardy 2002, 36). Vanhemmuuteen kuuluu myös neuvottomuuden, huolen sekä syyllisyyden tunteita. Vanhemmuus ei ole ensi sijassa tiedollinen asia ja oman vanhemmuuden syntyyn vaikuttaa oma lapsuus ja vanhemman suhteet omiin vanhempiinsa. Vanhemmuuteen kuuluu rakkauden antaminen lapselle sekä rajojen asettaminen. Vanhemmat opettavat lastaan, mutta myös oppivat lapselta paljon. Vanhemmuudessa on pohjimmiltaan kysymys vuorovaikutuksesta lapsen ja lapsen vanhempien välillä. (Bardy 2002, 36- 41.)

Kristerin (2002) mukaan riittävä vanhemmuus on sitä, että vanhemmat ovat läsnä olevia ja lapsi kokee olonsa turvallisiksi kotona. Vanhemmuuden syntyyn vaikuttaa vanhempien tietoisuus omista tunteistaan ja tarpeistaan. Tällöin heidän on helpompaa tulla toimeen kaikkien lastensa kanssa (Kristeri 2002, 22- 24). Rusasen mukaan (2011, 174) lapsi tarvitsee molempia vanhempiaan, mutta lapsi hyötyy eniten siitä, että vanhemmat täydentävät toisiaan. Naisen ja miehen roolit perheessä ovat erilaiset. Yleensä äidit nähdään hoivaajina ja isät leikkikaverina ja rajojen asettajina.

Opinnäytetyömme kannalta vanhemmuus on tärkeä käsite, koska ensikodin tehtävänä on vahvistaa vanhemmuutta toimimalla tulkkina vanhemman ja lapsen välillä, parantaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä antaa vanhemmuuteen tukea. (Lahden Ensikoti 2014) Myös opinnäytetyömme tuotos pyrkii vahvistamaan ja tukemaan ensikodin asiakkaiden vanhemmuutta sekä antamaan varmuutta ja uskoa vanhempina toimimiseen.

Vanhemmuuden tukemiseksi sekä vahvistamiseksi on luotu Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämistyön tuloksena vanhemmuuden roolikartta® (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 2013). Vanhemmuuden roolikartta on luotu työvälineeksi, jonka avulla vanhemmuutta voidaan käsitellä luovasti ja mahdollisimman helposti. Myös opinnäytetyömme tuotos käsittelee vanhemmuutta arkisella tasolla vanhemmuutta vahvistaen ja tukien. Kuten vanhemmuuden roolikartta, myös opinnäytetyömme tuotos toimii työvälineenä ohjaustyössä.

Vanhemmuuden roolikartan mukaan vanhemmuus voidaan jakaa viiteen keskeiseen osa-alueeseen, jotka ovat huoltajan rooli, rakkauden antaja, elämänopettaja, rajojen asettaja sekä ihmissuhdeosaaaja. Viisi pääosa-aluetta (kuvio 1) liittyvät lapsen tarpeisiin. Opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt vauvakirja keskittyy tuomaan esille lapsen tarpeita ja niihin vastaamista. Opinnäytetyömme tuotoksessa näkyy vanhemmuuden roolikartassa luetellut teemat, jotka on muokattu vauvakirjan osa-alueisiin sopiviksi. Viidelle pääosa-alueelle muodostuu myös useita alakategorioita. (Ylitalo 2010, 10.)

Huoltajan rooli
Rakkauden antaja
Elämän opettaja
Rajojen asettaja
Ihmissuhdeosaaaja

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartan viisi (5) päätehtävää

5.3 Mentalisaatiosta vanhemman reflektiiviseen kykyyn

Mentalisaatiolla viitataan ihmisen kykyyn havaita, tulkita ja tuottaa kuvausta toisen toiminnasta mielen käsittein. Mentalisaatiokyvyllä tarkoitetaan sitä, että yksilö kykenee ymmärtämään että ihmistä ohjaavat hänen ajatuksensa. Larmon (2010) mukaan mentalisaatiokyvyssä keskeistä on kykenevyys erottamaan omat ajatukset ja tunteet toisen ihmisen ajatuksista ja tunteista. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 71- 72.) Mentalisaatio edellyttää kognitiivisia kykyjä, jotka mahdollistavat mielen tilojen joustavan ja monipuolisen ymmärtämisen (Pajulo ym. 2011, 72).

Varhaiset vuorovaikutussuhteet ja hoivaympäristö määrittävät sen, miten monipuoliseksi lapsen mentalisaatiokyky on mahdollista kehittyä. Lapsen mentalisaatiokyvyn kehittymisen edellytys on se, että hänellä on ollut mahdollisuus löytää oma kokemuksensa vuorovaikutuksessa hoitajansa kanssa. Vanhemman on tärkeää pitää varhaisesta vaiheesta lähtien mielessään se, että lapsi on oma persoona, jolla on omia tunteita, toiveita sekä pyrkimyksiä. Vanhemman huomioidessa lapsen kokemus, antamalla sille arvoa, lapsi voi itse vastaavasti antaa arvoa omalle kokemukselleen ja omille tunteilleen. Mentalisaatio on suoja ja toimii puskurina elämän hankalissa tilanteissa. (Pajulo ym. 2011, 73- 74.) Mentalisaatiokyvyn kautta mahdollistuu ihmisen tunteiden säätely ja näin estää vihamielisten tunteiden tai ajatusten siirtymisen teoiksi (Kalland 2014, 28).

Vanhemman reflektiivinen kyky on taitoa ja käytännön toimintaa eli miten vanhempi asettuu tutkimaan lapsen kokemusmaailmaa, tarpeita ja ajatuksia erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Reflektiivinen kyky on niin sanotusti tietoista ja mentalisaatiokykyyn liittyvää toimintaa. (Kalland 2014, 30- 31). Reflektiivinen kyky näkyy vanhemmuudessa käytännön arkisessa hoivassa (Kalland 2014, 31). Mentalisaatiota voidaan harjoitella pohtimalla omaa tai muiden mielensisäistä maailmaa ilman puhetta tai toimintaa. Lapsen kokemuksen kannalta on kuitenkin merkitsevää se, miten vanhempi asettautuu vastaamaan hänen tarpeisiinsa. Reflektiivinen kyky edellyttää ponnistelua toimia toisen ihmisen hyväksi. (Kalland 2014, 31.)

Mentalisaatiokyky heikkenee väsymyksen, stressin tai kiihtymyksen seurauksena, aivan kuten vuorovaikutuskin toimii eri tavalla. Myös läheiset ihmissuhteisiin liittyvät vahvat tunteet ja odotukset voivat vaikeuttaa mentalisaatiota. Erilaisilla mielenterveyshäiriöillä ja persoonallisuushäiriöillä on todettu olevan yhteyttä puuttuvaan mentalisaatiokykyyn. (Kalland 2014, 34- 35.)

5.4 Vanhemmuuden tukeminen ensikotiaikana

Vanhemmuutta tukevan työn ydintä on lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen vahvistamalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta (Kalland 2014, 26). Vanhemmuutta voidaan tukea ensikodin arjessa monin tavoin. Vanhemmat voivat tarvita yleistä ohjeistusta siihen, miten vauva kylvetetään, millaista ravintoa vauva tarvitsee, miten lohduttaa lasta. Näiden ohjeiden lisäksi vanhemmat tarvitsevat tukea sensitiiviseen kohtaamiseen oman lapsen kanssa, on tärkeää että vauvan kokema hoiva on vauvan omaan fyysiseen ja emotionaaliseen tarpeeseen vastaavaa. (Kalland 2014, 26- 27.) Ensikodilla ohjaajat auttavat vanhempaa tunnistamaan vauvan tunteita, ajatuksia sekä ohjaavat vanhempia tunnistamaan sekä pohtimaan lapsen kokemuksia, tarpeita ja ajatuksia arkipäivän tilanteissa. (Kalland 2014, 30.)

Vanhemmuuden tukeminen alkaa havainnoimisesta ja erityisesti pienen vauvan vuorovaikutustaitoja tulisi arvioida häntä hoivaavan aikuisen kautta. Havainnointiin kuuluu vanhemman reagointi lapsen käytökseen sekä vauvan viestien tulkinta ja vauvan ja vanhemman välinen fyysinen kontakti. (Sinkkonen & Kalland (toim.) 2003,225.) Vanhemman reflektiivistä kykyä voidaan harjoitella ensikotiaikana keskustelemalla vauvan hoitoon liittyvistä tilanteista, kannustaen vanhempaa pohtimaan omia tunteitaan sekä auttaa vanhempaa tunnistamaan lapsen tunteita hoitotilanteissa. Mentalisaatiokykyä voidaan harjoitella pohtimalla omaa sekä muiden mielensisäistä maailmaa. (Kalland 2014, 31.)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TIEDONHAUN KUVASTA

6.1 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Lahden ensikodin tarpeisiin vastaava, ohjaustyössä käytettävä positiivinen ja voimauttava vauvakirja ensikodin asiakasperheille. Vauvakirjan keskiössä on vauvan oma ääni. Vauvan äänellä tarkoitamme tässä opinnäytetyössä vauvan äänteiden, jokeltelun, äänenpainojen, äänenvoimakkuuden ja eleiden takaa löytyvää lapsen viestiä, tunnetta, ajatusta sekä toivetta hyvästä hoivasta. Vauvakirjalla on lisäksi tavoitteena kannustaa vanhempaa vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Tavoitteena on tuottaa jatkuvaan käyttöön soveltuva työväline Lahden ensikodin työntekijöille perheiden kanssa tehtävään ohjaustyöhön. Vauvakirjan tavoitteena on myös saavuttaa lisäarvoa ensikodin työntekijöiden ohjaustyöhön.

Vauvakirjan kautta ohjaajalla on mahdollisuus saavuttaa luontevia keskusteluhetkiä asiakasvanhemman kanssa liittyen vauvan mielen ja äänen kuuntelemiseen. Vauvakirjan tavoitteena on auttaa Lahden ensikodin ohjaajia konkretisoimaan vanhemmalle sitä, miten vauvaa tulkitaan. Vauvakirjalla pyritään nostamaan esille sitä, miten vauva kasvaa ja kehittyy sekä millaisia perushoidollisia tarpeita vauvalla on.

Ensikodilla tehdään dokumentointia lapsen ensikotisijoituksen aikana, mutta dokumentointi on virkamuotoista. Vauvakirjan tavoite on kerätä dokumentointia ohjauksen aikana sekä tallettaa perheen ensikotijakson aikana syntyvää omaa dokumentointia. Vauvakirja jää suoraan perheen omaan käyttöön. Ensikodin ohjaajat auttavat ensikodin vanhempia tarvittaessa kirjan täyttämässä.

Vauvakirja on suunniteltu niin, että sitä voidaan käyttää kaikkien Lahden ensikotiin tulevien perheiden kanssa. Ensikotivanhemmat voivat täyttää kirjaa yhdessä tai vain toisen vanhemman toimesta.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda Lahden ensikodille dokumentointiväline, johon vanhemmat voivat tallentaa muistojaan oman lapsen vauva-ajasta sekä ensikodissa vietetyistä hetkistä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on myös luoda käytettävissä oleva työkalu ohjaajille sekä dokumentointiväline ensikodin perheille. Opinnäytetyömme tuotos on koottu lapsen kehityksen kannalta tärkeiden vuosien kehitystehtävien ymmärryksen sekä lapsen perushoidollisen tietämyksen pohjalta.

Vauvakirjaan dokumentointi voi tapahtua yksin tai yhdessä Lahden ensikodin työntekijän kanssa. Vauvakirjan täyttäminen perustuu perheen omaan vapaaehtoisuuteen sekä haluun kirjoittaa vauva-arjen muistoja ja iloja opinnäytetyömme tuotoksena syntyvään dokumentointivälineeseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda muokattavissa oleva vauvakirja, joka on rakennettu tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vauvakirjan sisältö on suunniteltu toimimaan joko kokonaisuutena tai sitä voidaan käyttää pienempinä osioina ensikodin työntekijän arvioinnin mukaan. Tällöin Ensikodin työntekijä voi tulostaa asiakkaan käyttöön vain tarpeenmukaiset osa-alueet. Toinen vaihtoehto kirjan käyttämiselle on antaa ensikodin asiakkaalle vauvakirja ensikotijakson alussa vanhemman täytettäväksi. Vauvakirja on toteutuksena pdf-muotoinen julkaisu, jota kootaan ensikodilla valmiina oleviin kansioihin.

6.3 Tiedonhaun kuvaus

Etsimme tietolähteitä opinnäytetyöhömmme käyttämällä Lahden ammattikorkeakoulun käyttämän Masto Finna käyttöliittymän sekä Lahden kaupungin kirjaston tietokantoja. Lisäksi hyödynsimme tiedonhaussa Lahden ammattikorkeakoulun ja Lahden tietokirjaston tiedonhankintaklinikkaa, josta saimme apua tiedonhankintaan. Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet aineistona kirjalähteitä, artikkeleita sekä ulkomaalaisia julkaisuja. Näiden lisäksi haastattelimme ensi- ja turvakodin kahta ohjaajaa opinnäytetyötämme varten.

Opinnäytetyömme tuotoksen tiedonhakuun sovelsimme samoja tiedonhaku kanavia, ja lisäksi tukenamme oli ensi- ja turvakodin käyttämää ohjausmateriaalia.

Lähteitä etsiessämme käytimme taulukossa 1 esiteltyjä hakusanoja.

TAULUKKO 1. Hakusanoja, joita käytettiin tiedonhaun etsinnässä.

Hakusana	Osumia masto finna	Osumia lahden kaupungin kirjasto tietokanta
Vuorovaikutus + sosiaalityö	65	23
Reflektiivisyys+ vuorovaikutus	18	6
Vanhemmuus	426	476
Lastensuojelu	487	346
Sosiaalipedagogiikka	130	29
Empowerment	8931/ 121(kokoelmahaku)	33
Lapsuus	409	1314

7 VAUVAKIRJAN TOTEUTTAMINEN

7.1 Vauvakirjan suunnittelu ja tuotoksen tavoitteiden asettaminen

Opinnäytetyön tekijöinä olimme kiinnostuneita tekemään opinnäytetyönä projektia, mikä liittyisi perhetyöhön ja perhetyön asiakasohjaukseen.

Ensimmäisessä vaiheessa ajattelimme, että opinnäytetyön tuotoksen kohderyhmä tulisi olemaan nuoret äidit. Kartoitimme opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa tammikuussa 2014 Lahden alueella toimivia tahoja, jotka työskentelevät nuorten äitien kanssa ja otimme yhteyttä Lahden alueella toimivaan nuorten äitien ryhmää ylläpitävään organisaatioon. Aloittelimme opinnäytetyöprosessia avoimen nuorten äitien ryhmän toimijoiden kanssa, mutta yhteistyö päättyi kevään 2014 aikana. Avoin nuorten äitien ryhmä lakkautettiin kevään 2014 aikana ja jouduimme tästä syystä etsimään uutta yhteistyökumppania vauvakirjaprojektia ajatellen.

Ensimmäisen suunnitelman kariuduttua aloimme etsimään uutta työelämän yhteistyökumppania opinnäytetyöllemme. Pohdimme tekijöinä vaihtaisimmeko kokonaan alkuperäistä opinnäytetyösuunnitelmaa vai yrittäisimmekö soveltaa jo hankittua tietoa ja yrittää etsiä sopivaa uutta yhteistyökumppania vauvakirjalle. Koska olimme jo perehtyneet teoriaan liittyen lapsen varhaisvuosien kehitykseen sekä vanhemmuuteen, päätimme että pyrimme pitämään sitä osa-aluetta edelleen aihealueena omassa opinnäytetyössämme. Otimme rohkein mielin yhteyttä Lahden ensikodille ja kysyimme heiltä sähköpostitse heidän halukkuuttaan tutustua ideoihin liittyen opinnäytetyön toteutukseen. Sähköpostissa esittelimme toiveitamme opinnäytetyötä kohtaan ja ensikodilta tulleen myönteisen yhteistyövastauksen jälkeen sovimme tapaamisen Lahden ensikodille.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla ensikodilla kartoitimme yhdessä ensikodin kahden ohjaajan kanssa toimeksiantajan toiveita ja tarpeita opinnäytetyötä ajatellen. Vastaavasti ensikodin ohjaajat kysyivät meidän tekijöiden ajatuksia tulevaan opinnäytetyöhön liittyen sekä millaisia tavoitteita meillä on tuotosta ajatellen. Ensikodilla oli työtämme kohtaan valmiina toivomus, että he saisivat ensikodille päivitetyn materiaalin, jolla voitaisiin kerryttää muistoja

ensikotiajasta. Lähdimme yhteisesti keskustelemaan millaisia asioita ja teemoja materiaali tulisi pitää sisällään. Yhteisessä keskustelusta sovimme, että tuleva tuotos tulee olemaan vauvakirjan oloinen työkirja lapsen hoidosta sekä lapsen ensikotiajasta.

7.2 Toteutuksen aikataulu

Opinnäytetyöprosessimme alkoi opinnäytetyön aihealueen suunnittelemisesta ja yhteistyökumppanin etsimisestä. Aloitimme opinnäytetyöprosessin keväällä 2014, jolloin ilmoittauduimme opinnäytetyöprosessiin. Yhteisen opinnäytetyöaiheen ideoinnin ja henkilökohtaisten tavoitteiden rajauksen jälkeen aloitimme etsimään työelämäyhteistyökumppania opinnäytetyöllemme. Ensikodin kanssa yhteistyö alkoi sähköpostitse lähetetyn kyselyn kautta, jolla kartoitimme ensikodin kiinnostusta opinnäytetyöideaamme kohtaan. Ensikodin kanssa sovimme suunnitteluajan toiminnallisesta tuotoksesta ensikodille 11.5.2015. Tapaamisen jälkeen aloitimme suunnittelemaan opinnäytetyömme aikataulua sekä opinnäytetyön suunnitelmaseminaariamme. Projekti on tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä prosessi. Se voi olla osa isommasta hankkeesta tai se voi tähdätä tiettyyn rajattuun kertaluonteiseen tulokseen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 48.)

Teimme touko- ja kesäkuussa 2014 opinnäytetyön teoriaa ja suunnittelimme vauvakirjan sisältöä. Tapasimme uudelleen työelämäyhteistyön edustajia ensikodilla 6.6.2014. Ensikodin työntekijöiltä saimme tuolloin vauvakirjaa varten heidän käyttämäänsä aiempaa ohjausmateriaalia ja lisäksi keskustelimme ohjaajien toiveita vauvakirjan sisällöksi. Sovimme, että vauvakirjan ensimmäinen versio olisi valmis syksyllä 2014. Tämän jälkeen aloitimme tuottamaan vauvakirjan sisältöä. Heinä- ja elokuun ajan pidimme taukoa opinnäytetyön tekemisestä osittain molempien tekijöiden harjoittelun vuoksi.

Syyskuussa 2014 viimeistelimme vauvakirjan ulkoasun ja ensimmäinen vauvakirjaversio lähetettiin ensikodille 9.10.2014. Vauvakirjan koekäyttöjakson aikana aloitimme kirjoittamaan opinnäytetyön raporttia. Palaute vauvakirjasta vastaanotettiin 3.11.2014. Kävimme ensikodilla keskustelemassa tuotoksesta ja saimme kirjallisen palautteen lisäksi suullista palautetta ja kehittämisohjeita vauvakirjan lopullista versiota varten. Opinnäytetyösuunnitelmasta poiketen

sovimme vielä tekevämme ensikodilla haastattelun liittyen ensikodissa tehtävään työhön. Olimme huomanneet raporttia kirjoittaessamme, että tarvitsemme haastattelumateriaalia raporttiamme varten. Olimme käsitelleet vauvakirjaan liittyvissä tapaamisissa paljon hyödyllistä asiaa, mutta emme olleet kirjoittaneet tärkeitä asioita itsellemme ylös tai varmistaneet niiden käyttöä opinnäytetyöraportissamme. Haastatteluajaksi sovimme ensikodille 13.11.2014. Ennen haastattelua lähetimme ensikodille haastattelukysymykset etukäteen tutustuttavaksi. Haastattelun jälkeen jatkoimme opinnäytetyöraportin kirjoittamista ja käsitelimme saadun palautteen. Palautteen käsittelyn jälkeen korjasimme vauvakirjan tekstiä ja lisäsimme palautteen mukaiset kehityskohdat vauvakirjaan.

Sovimme, että toteutamme ensimmäisen vauvakirjan version kesän ja syksyn 2014 aikana, jonka jälkeen luovutamme sen ensikodin käyttöön. Vauvakirjan käyttöönottojakson ajaksi sovittiin olemaan 9.10. 2014- 3.11.2014.

Käyttöönottojakson tarkoitus oli saada ensikodin käyttökokemuksen perusteella tietoa siitä, miten osa-alueet ovat toimineet kirjassa ja miten asiakkaat ovat suhtautuneet vauvakirjaan. Pyysimme palautetta vauvakirjasta koeversion käyttöönottojakson yhteydessä ja palautteet vastaanotettiin 3.11.2014.

Opinnäytetyö prosessin viimeisessä vaiheessa analysoimme palautteen ensimmäisestä vauvakirjan versiosta ja teimme palautteen pohjalta korjaustyöt lopulliseen vauvakirjaan. Olemme sopineet opinnäytetyöprosessin alussa yhteisesti ensikodin kanssa, että valmis vauvakirja tullaan julkaisemaan ja luovutetaan opinnäytetyöprosessin päätteeksi ensikodille. Ensikoti tulee saamaan kaikki oikeudet julkaisun käyttöön vauvakirjan valmistuttua, ja he voivat halutessaan muokata materiaalia jälkikäteen.

7.3 Aiheiden rajaus ja sisällön tarkentuminen

Vauvakirjan sisältö muokkautui lopulliseen muotoonsa useiden tapaamisten ja niissä syntyneiden keskustelujen kautta ensikodin työntekijöiden kanssa. Yhteistyön solmimisesta ensikodin kanssa seurasi vauvakirjan ideointivaiheen aloittaminen. Luonnosteluvaiheessa on hyvä analysoida sitä, millaiset tekijät ja näkökohdat ohjaavat tuotteen suunnittelua ja valmistelua (Jämsä & Manninen

2000, 43). Ideointivaiheen alussa tutustuimme siihen millaista asiakasohjaustyötä ensikodilla tehdään ja millaisissa asioissa ensikotijaksolle tulevia vanhempia ohjeistetaan sekä minkälaisia tuen ja avun tarpeita perheillä usein on liittyen vauvan hoitoon. Ensikodin yhteistyöntekijät antoivat monipuolista materiaalia, ideoita sekä omia ajatuksiaan ohjaajina siitä, mitä vauvakirjassa olisi tärkeää olla.

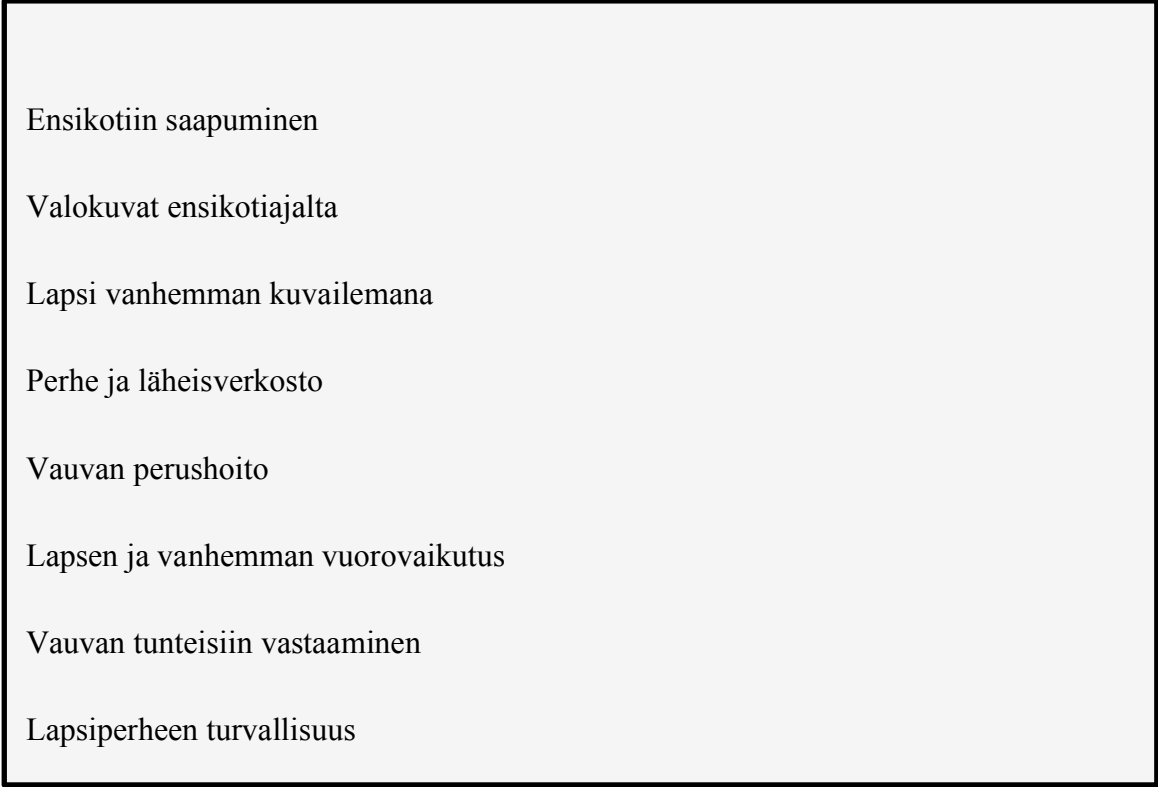
Vauvakirjan sisältöä ja ulkoasua ideoitaessa selasimme erilaisia vauvakirjoja ja teimme havaintoja siitä, millaisia sisältöjä kaupalliset vauvakirjat pitävät sisällään. Ensikodin työntekijät toivoivat, että ensikodin vauvakirja vastaisi perinteistä vauvakirjaa, mutta sen toivottiin nostavan perinteistä vauvakirjaa enemmän lapsen omaa ääntä esille. Vauvakirjan toivottiin myös antavan asiakasvanhemmalle tietoa vauvan perushoidosta. Työllemme asetettiin vaatimus siitä, että sen tulisi sisältää myös teoreettista lapsen varhaisvuosien kehityksen ja kasvun tuntemusta.

Vauvakirjalle asetettiin tavoite toimia informatiivisena, mutta silti vanhemmuuteen ja vauva-arkeen voimaa-antavana työkaluna. Vauvakirjan toivottiin nostavan positiivisella otteella lapsen ääntä esiin. Kirjan sisällön toivottiin myös motivoivan vanhempaa huomaamaan arjen hyviä hetkiä lapsen kanssa. Tämä vaatimus oli selkeästi haaste, sillä voimaantuminen on jokaiselle henkilökohtainen itsestään lähtevä yksilöllinen prosessi (Siitonen 1999, 86). Päätimme tavoitella voimaantumisen haastetta kirjan kuvituksen, värimaailman sekä tekstin kautta. Vauvakirjan funktio on myös keskittyä lapsen hyvinvoinnin huomioimiseen.

Tuotteen luonnosteluvaihe aloitetaan annetun tehtävän analysoinnilla. Tässä vaiheessa listasimme itsellemme, millaisia vaatimuksia ja tavoitteita meidän tulisi vauvakirjassa huomioida. (Jokinen 2010, 14). Vauvakirjan ohjauksellinen ja teoreettinen sisältö rajattiin koskemaan niitä teemoja, jotka useimmiten ovat ensikodin arjessa näkyviä lapsen hoitoon liittyviä pulmallisia tilanteita. Ensikodin työntekijät kokivat, että esimerkiksi vauvan ravintoon ja ruokailuun liittyvät ohjaavat tekstit sekä vauvan arkirytmiiin liittyvät seikat olivat sellaisia, jotka useasti puhututtavat ensikodin vanhempia. Ensikodin työntekijöille oli tärkeää, että vauvakirja sisältäisi myös vauvan ja kodin turvallisuuteen liittyvää materiaalia. Haastattelimme ensikodin työntekijöitä ensikodin työn luonteesta ja

saimme vastauksia siihen, millaisia pulmia asiakasperheiden vanhemmilla useimmiten on työntekijöiden kokemuksen perusteella. Ensikodin työntekijät toivoivat myös, että kirjan ohjauksellinen sisältö olisi helposti ymmärrettävissä sekä lyhyesti selitettynä, jotta kirja pysyisi mahdollisimman selkokielisenä.

Vauvakirjan sisältö rajattiin ensikodin työntekijöiden kanssa käydyn keskustelun kautta koskemaan seuraavia osa-alueita, ja lähdimme suunnittelemaan vauvakirjan sisältöä näiden teemojen pohjalta. Kuviossa 2 esittelemme vauvakirjassa esiintyviä teemoja.

Ensikotiin saapuminen

Valokuvat ensikotiajalta

Lapsi vanhemman kuvailemana

Perhe ja läheisverkosto

Vauvan perushoito

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutus

Vauvan tunteisiin vastaaminen

Lapsiperheen turvallisuus

Kuvio 2. Vauvakirjan teemat

7.4 Vauvakirjan kohderyhmä

Hyvän tuotteen suunnittelussa on tarpeen selvittää, ketkä ovat suunniteltavan tuotteen käyttäjät ja millainen on käyttäjien asiakasprofiili (Jämsä & Manninen 2000, 44). Tuotoksen suunnitteluvaiheessa pohdimme, ketkä ovat vauvakirjan

ensisijaiset käyttäjät ja millaiselle käyttäjälle kohdennamme vauvakirjan. Sosiaali- ja terveyshuollossa asiakkaat eivät aina ole tuotteen ensisijaisia käyttäjiä vaan hyöty asiakkaalle voi tulla myös välillisesti henkilökunnan kautta. (Jämsä & Manninen 2000, 44.) Työssämme meidän tuli ottaa huomioon molemmat käyttäjäryhmät, käyttäjäryhmien erilaisia tarpeita keskustelimme auki kirjan suunnittelutapaamisissa ensikodilla yhdessä ensikodin ohjaajien kanssa.

7.5 Asiakasperheet vauvakirjan kohderyhmänä

Ensikodin asiakasperheet tulevat hyvin erilaisista lähtökohdista ja elämäntilanteista. Monet vanhemmista ovat kokeneet aiemmin elämässään väkivaltaa ja monet asiakasvanhemmista ovat elämässään aiemmin traumatisoituneita. Monella vanhemmista on puutetta arkielämäntaitojen hallitsemisessa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014). Elämäntilanteet ensikotiin tulon taustalla voivat olla monenlaisia, usein ensikotivanhempien taustalla on päihde ja/tai mielenterveysongelmaa. Osa vanhemmista on vielä itsekkin alaikäisiä ensikotijaksolle tullessaan ja näin ollen iän puolestakin, he tarvitsevat erityistä tukea vanhemmuuteen. Eri kulttuuritaustoista tulevat henkilöt tarvitsevat omaa erityistukea (Ensi ja turvakotien liitto 2014).

Kartoitimme suunnittelupalaverissa ensikodin työntekijöiltä millaisia asioita meidän tulisi tekijöinä ottaa huomioon käyttäjäryhmän näkökulmasta kirjan sisältöä suunniteltaessa. Esille tuli, että kirjassa tulisi käyttää mahdollisimman paljon selkokieleisiä ohjeita ja lyhyitä lauseita, jotta kirjan tekstin lukeminen olisi mahdollisimman helppoa. Ensikotiasiakkaan vanhemman laaja-alainen oppimisvaikeus on tekijä, joka esimerkiksi voi vaikeuttaa liian vaikeiden tekstien ymmärtämistä. (Verner 2015) Ensikodin työntekijät toivoivat myös, että kuvia käytettäisiin tukemaan tekstin ymmärtämistä.

Perheiden elämäntilanteiden taustojen ymmärtäminen oli tärkeää vauvakirjan sisältöä suunniteltaessa. Asiakasperheiden vanhempien aiemmat elämäkokemukset, myös omaan lapsuuden traumat saattavat vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen haitallisesti. Vanhempien tiedostamattomat varhaiset sisäiset representaatiot elävöityvät varhaisessa

vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Kuitenkin vanhemman ja lapsen väliset rakkauden siteet voivat suojata vuorovaikutusta. (Siltala 2003, 270).

Vauvakirjan on tavoitteena kannustaa vanhempaa vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja lisäksi vauvakirjan tehtävänä on nostaa lapsen ajatuksia vanhemman mieleen. Ensikotityössä pyritään katkaisemaan ylisukupolvista traumautumista tukemalla vanhemman ja lapsen varhaista vuorovaikutusta (Ensi- ja turvakotien liitto 2015). Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa autetaan vanhempaa ymmärtämään, miten vanhempien nykyiset ja aiemmat lapsuudenkokemukset muokkaavat heidän havaintojaan, tunteitaan, käyttäytymistään suhteessa lapseen. (Siltala 2003, 271).

7.6 Ensikodin työntekijät vauvakirjan käyttäjinä

Olemme suunnitteleet vauvakirjan huomioiden ensikodin työntekijät vauvakirjan käyttäjäkohderyhmänä. Ensikodin ohjaajat toivoivat saavansa ohjeita vauvakirjan käyttämiseksi asiakasperheen kanssa. Teimme vauvakirjan kokeiluversioon mukaan saatekirjeen, jossa oli ideoita siitä, miten vauvakirjaa voidaan käyttää ensikodilla. Vauvakirjan koekäyttöjakson päätteeksi saimme palautetta, että saatekirjettä ei oltu koettu riittävänä ohjeistuksena kirjan käyttöön. Ensikodin työntekijät kokivat, että vielä strukturoidumpi ohjekirja vauvakirjaan käyttöön ohjaustyössä olisi toivottava. Saadun palautteen pohjalta teimme lopulliseen vauvakirjan versioon liitteeksi ohjaajia varten tarkemman informaatiokirjeen vauvakirjan käyttämisestä asiakastyössä.

Vauvakirjan tavoitteena on lisätä lapsen mielen, tunteiden ja kokemusmaailman ajattelua vanhemman mielessä ja saada näin lapsen ääntä paremmin esiin. Tämän näkökulman valossa ajatuksena on ollut että, työntekijä auttaa vanhempaa huomaamaan lapsen viestejä ensikodin ohjaustyössä. Vauvakirjan tarkoituksena on vastaavasti luoda paikka vanhemman ajatuksille, ja näin auttaa vanhempaa lisäksi kirjoittamisen kautta refleктоimaan ajatuksiaan lapsen hoitoon ja huolenpitoon liittyvissä teemoissa.

7.7 Vauvakirjan toteuttamisen kuvaus

Lähdimme rakentamaan vauvakirjaa Microsoft Officen Publisher taitto-ohjelman avulla. Vauvakirjan tekeminen alkoi ulkoasun suunnittelulla, valitsimme julkaisuun ensikodin toivomia raikkaita värejä. Kirjan värimaailmaksi muotoutui vihreä, violetti, harmaa ja vaalea. Värimaailmalla halusimme viestittää rauhallisuutta, ja raikkautta. Lisäksi värimaailmaan otettiin vaikutteita ensi- ja turvakodin omasta logosta. Vauvakirjan kuvituksessa toistuu luonnollisuus, sadunomaisuus sekä lämpö. Käytämme kirjan sivuilla toistuvasti puun kuvaa teemana, kuvan on tarkoitus viestiä jatkuvuutta, viisautta ja elämää. Kirjan kuvitukseksi pyrimme valitsemaan neutraaleita ja pehmeitä vauvamaailmaan sopivia kuvia. Kaikki kuvat löytyi ilmaisesta ja tekijänoikeus vapaasta CC-lisenssiöidystä Officen kuvakirjastosta.

Ulkoasun suunnittelun jälkeen teimme teemojen mukaisia vauvakirja sivuja, jotka noudattivat perinteisen vauvakirjan tyyliä. Vauvakirjan sivujen suunnittelussa oli kuitenkin otettava huomioon sen tehtävä toimia ”kasvatusmateriaalina”, joten sivuille kokosimme myös vauvan hoitoon liittyviä lyhyitä tietopaketteja. Ohjauksellisten tekstien lisäksi vauvakirja pyrkii vastamaan sen voimauttavaan tarkoitukseen kirjaan koottujen runojen ja kauniiden kuvien avulla.

Vauvakirjan tietoperusta on koottu Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Väestöliiton sivustojen sekä esitteiden pohjalta. Lähteet merkittiin vauvakirjaan ja tämän lisäksi vauvakirjan sivuille koottiin linkkilista tutuille vanhemmuutta tukeville internetsivustoille. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena ollessa kirja, tulee tekstit suunnitella kohderyhmää palveleviksi ja näin ollen mukauttaa teksti tavoitetta ja vastaanottajaa huomioivaksi. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.) Vauvakirjan tekstit ovat osittain muotoiltu puhuttelemaan vanhempaa ”lapsen äänellä”. Alla on esimerkki kuva vauvakirjassa olevasta teksistä, jolla puhutellaan vanhempaa huomaamaan lapsen mieltä.

MEIDÄN PERHEEMME JUTTU

Vauvana tarvitsen yhteisiä hetkiä kanssanne. Sellaisia hetkiä, joista me kaikki nautimme. Minusta mukavinta on se, että kanssani leikitään ja jutellaan. Se kun vanhempana kuuntelette, kun minä jutelen omalla kielelläni. Katsokaa kun minä liikun, kun minä etsin teitä katseellani. Paras tunne on olla sylissäsi. Vauvana minä toivon, että nimitätte näkemiäni asioita, tunteitani.

*Vanhempi, millaisista yhteisistä hetkistä nautit kanssani?
Mistä huomaat, että jokin on tärkeää minulle? Millaisista leikeistä minä pidän/ mikä sinusta on mukavinta minun kanssani?*

Kuva.1 Kaunis pieni ihminen- muistoja ensikotiajalta kirjassa tekstin kertojana toimii ”vauvan ääni”.

7.8 Vauvakirja työvälineenä

Vauvakirjan tarkoitus on toimia asiakasohjauksen aputyövälineenä. Näemme tekijöinä, että vauvakirjan avulla työntekijä voi herättää keskustelua vanhemman kirjoittamista ajatuksista liittyen omaan lapseen. Lisäksi vauvakirjan avulla ohjataan vanhempaa suuntaamaan ajatuksiaan lapseen ja vauvan tarpeisiin. Lahden ensikodin suurin toive vauvakirjalle oli tuoda lapsen oma ääni esille. Vauvakirjan tarkoituksena on keskittyä vanhemmuuden hyviin asioihin ja onnistumisiin. Lahden ensikodille tulevat vanhemmat tarvitsevat tukea vanhemmuuteen sekä positiivista kannustusta vanhemmuuden vahvistamiseksi. (Ensikoti 2014)

Vauvakirjan sisällössä tärkeää on, että se antaa tietoa lapsen perushoidosta, mutta myös virittämään vanhempaa pohtimaan lapsen viestejä sekä auttamaan vanhempaa huomaamaan lapsen ääntä. Usein vanhemmat pelkäävät lapsen voimakkaita tunteita, kuten vihaa, kiukkua ja surua. Myöskään suomalaiseen kulttuuriin ei kuulu vaikeiden asioiden käsitteleminen yhdessä lasten kanssa (Bardy, Laukonsuo, Karjalainen & Sihto 1992, 172). Vauvakirja työvälineenä toimii lapsen ja vanhemman sekä työntekijän ja vanhemman välisenä tulkkina. Vauvakirja auttaa vanhempia käsittelemään ja tulkitsemaan lapsen tunteita, kuten itkua tai kiukkuisuutta sekä auttaa vanhempia ymmärtämään lapsen maailmaa paremmin.

Lahden ensikodin työntekijöiden toive vauvakirjalle oli tuoda esille lapsen omaa ääntä ja auttaa vanhempia ymmärtämään, että lapsi näyttää tunteita jostain syystä. On tilanteita, joissa ensikodille tulevat vanhemmat saattavat ajatella, että lapsi kiusaa vanhempia itkemällä koko ajan tai kiukuttelemalla. Rusanen (2011, 75) on käsitellyt aihetta vahingollisesta vanhemmuudesta. Vanhempien oma lapsuus voi heijastua vanhemman käyttäytymisessä omaa lasta kohtaan. Vahingollisessa vanhemmuudessa vanhemman omat kielteiset ja epämiellyttävät kokemukset saattavat tulla esiin suhtautumisessa omia lapsia kohtaan. Vanhemmat saattavat ajatella, että lapsessa on jotain vikaa tai lapsen käyttäytyminen on kiusoittelevaa. Vahingollinen vanhemmuus on normaalista poikkeavaa, negatiivista käyttäytymistä omaa lasta kohtaan (Rusanen 2011, 76). Vauvakirja työvälineenä on suunniteltu tuomaan esille myös lapsen kehitykseen liittyviä positiivisia asioita. Lahden ensikodin työntekijät voivat yhdessä vanhempien kanssa käydä vauvakirjan avulla läpi lapsen viestejä sekä auttaa vanhempia tulkitsemaan niitä oikein.

Ensikodin työntekijät toivoivat ensimmäisen demoversion käyttökokeilujakson jälkeen, että vauvakirjaan liitettäisiin vinkkejä ja ideoita vauvakirjan käyttämiseksi. Tämä oli parannusehdotus, jonka koimme tärkeäksi. Päätimme vielä varsinaisen julkaisun lisäksi tehdä työntekijöille ohjekirjan vauvakirjan käyttämiseksi.

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSEN ARVIOINTI

8.1 Kaunis pieni ihminen- muistoja ensikotiajalta kirjan arviointi

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi ensimmäinen versio ”Kaunis pieni ihminen” – muistoja ensikotiajalta kirja, joka oli pdf- muotoinen tiedosto käytettäväksi Lahden ensikodilla asiakastyön välineeksi. Vauvakirjan lisäksi teimme saatekirjeen ensikodin työntekijöille, josta löytyi vinkkejä ja ideoita vauvakirjan kanssa työskentelyyn asiakastyöskentelyn yhteydessä. Ensimmäisen versio oli tarkoitettu ensikodille kokeilukäyttöön, jolloin työntekijät ja asiakkaat saivat mahdollisuuden tutustua materiaaliin ja antaa palautetta ja kehittämis ehdotuksia lopullista vauvakirjaa varten.

Olimme sopineet yhdessä ensikodin ohjaajien kanssa, että vauvakirja tullaan tekemään pdf- muodossa ja kirja tulotaisiin tulostamaan ensikodilla ja materiaali kootaan tämän jälkeen ohjaajien toimesta asiakkaita varten kansioihin. Lähetimme valmiin materiaalin ensikodin ohjaajille sähköpostilla yhteisen sopimuksemme mukaisesti yhdessä saatekirjeen kanssa. Saatekirjeessä kerroimme vauvakirjan tarkoituksesta sekä lisäksi se sisälsi vinkkejä vauvakirjan käyttämiseksi.

Vauvakirjan ensimmäinen versio oli ensikodilla käytettävissä yhden kuukauden ajan. Ohjaajat olivat käyttäneet ensikodilla vauvakirjaa kahden asiakkaan kanssa. Asiakkaat olivat oman käyttökokemuksensa perusteella tehneet huomioita kirjan teksteistä ja sisällöstä. Lisäksi ensikodin ohjaajat olivat keränneet palautetta kirjasta ja sen sisällöstä palaute lomakkeen muodossa. Olimme sopineet ensikodin yhteyshenkilöiden kanssa yhteisen keskusteluajan palautteen jakamista varten. Koimme hyväksi asiaksi sen, että vaikka palautetta oli kerätty valmiiseen lomakkeeseen, niin siitä huolimatta saimme mahdollisuuden keskustella yhteisesti vauvakirjasta. Palaute keskustelussa saimme mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä liittyen jo kerättyyn palautteeseen. Käsittelimme saamamme palautteen vauvakirjan ensimmäisestä versiosta ja teimme palautteen mukaisia korjauksia lopulliseen tuotokseen.

8.2 Vauvakirjan käyttöönottojakson palaute

Palautekyselynä opinnäytetyössämme toimi kontrolloitu henkilökohtaisesti tarkastettu kysely (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 197.) Lähetimme palautelomakkeen (liite 3) Lahden ensikodille sähköpostilla lokakuussa 2014. Lähetimme lomakkeen samaan aikaan kuin vauvakirjamme demoversion. Näin Lahden ensikodin työntekijät saivat täyttää lomakkeen omalla ajallaan, lukea palautelomakkeen kysymykset hyvissä ajoin ja tutkailla vauvakirjaa myös palautelomakkeessa olevien kysymysten kannalta (Hirsjärvi ym. 2013, 197).

Annoimme Lahden ensikodin työntekijöille aikaa vastata palautelomakkeeseen koko työyhteisön kesken. Kävimme hakemassa palautelomakkeen henkilökohtaisesti Lahden ensikodilta. Samassa keskustelussa kävimme palautelomakkeen vastaukset ja kysymykset kahden ensikodin työntekijän kanssa läpi. Palautelomakkeen kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten tavoitteena on saada spontaaneja mielipiteitä kysymyksiin ja tutkijat rajaavat kysymyksiin vastaamista vain vähän (Vilkkä 2007, 86). Valmiiksi kirjoitettuja kysymyksiä oli seitsemän (7) ja palautelomakkeen lopussa oli vielä vapaamuotoista palautetta-osio, jossa Lahden ensikodin työntekijät saivat vapaasti kertoa vauvakirjasta tehtyjä huomioita. Koimme avoimet kysymykset toimivaksi palautteessa, joka on osoitettu sosiaalialan työntekijöille.

Ensikodin palautteenanto tapaamisessa saimme myös demoversioon kirjoitettua palautetta ensikodin vanhempien kirjoittamana. Emme olleet erikseen pyytäneet palautetta vauvakirjaa täyttäneiltä vanhemmilta vaan palautelomakkeemme koski ensikodin työntekijöitä, mutta koimme vanhemmilta saadun palautteen erittäin tärkeäksi. Työntekijöiden palautekeskustelun aikana tuli lisäksi ilmi, että osa vauvakirjan sivuista saattavat olla osalle ensikotivanhemmista liian vaikeita käyttää. Emme kyenneet saavuttamaan tämän vuoksi käyttäjäryhmälle asetettua tavoitetta täysin.

Palautelomakkeeseen valitsimme valmiiksi teemat, joihin halusimme vastauksia. Palautelomakkeen teemoiksi valituivat vauvakirjan ulkonäkö, vauvakirjalle etukäteen asetettujen odotusten toteutuminen, vauvakirjan toimivuus asiakastyössä, työntekijöiden kokemus kirjan käyttämisestä, ensikodin

asiakkaiden antama palaute, vauvakirjan käyttöönottoaminen, muokausehdotuksia sekä vapaamuotoista palautetta. Palautelomakkeen sekä suullisen palautteen avulla muokkasimme vauvakirjan sen lopulliseen muotoon.

TAULUKKO 2. Palautelomakkeen teemat (8)

Vauvakirjan ulkonäkö	Ensikodin asiakkaiden antama palaute
Vauvakirjalle etukäteen asetettujen odotusten toteutuminen	Vauvakirjan käyttöönottoaminen
Vauvakirjan toimivuus asiakastyössä	Muokausehdotuksia
Työntekijöiden kokemus kirjan käyttämisestä	Vapaamuotoista palautetta

8.3 Kehittämissuhteita

Opinnäytetyömme toiminnallinen tuotos vauvakirja jää opinnäytetyöprosessin päätyttyä Lahden ensikodin käyttöön ohjaustyön välineeksi. Opinnäytetyön tekijöinä toivomme, että vauvakirja jää Lahden ensikodin arkeen pysyvästi ja sitä käytettäisiin mahdollisimman monen asiakasperheen kohdalla. Olemme tekijöinä antaneet vinkkejä ja käyttämissuhteita ensikodin työntekijöille materiaalin käyttöön liittyen.

Opinnäytetyömme tavoitteeksi oli asetettu vauvakirjan tuottaminen eikä opinnäytetyön aikatauluun riittänyt laajempi tarkastelu ja analysointi siitä, millaista lisäarvoa vauvakirja on tuonut ohjaustyöhön. Vauvakirjan käyttöönoton jälkeen onkin mahdollista tutkia vauvakirjan toimivuutta Lahden ensikodin ohjaustyössä. Jatkossa vauvakirjan toimivuutta ja käyttöönoton vaikutuksia tietyn ajan kuluessa voisi tutkia opinnäytetyön aiheena.

Vauvakirjan käyttäminen on tavanomainen tapa tallentaa muistiin lapsuusajan tärkeitä tapahtumia. Vanhemmat tallentavat vauvakirjaan muistoja lapsen kasvusta, kirjoittavat ylös päivämääriä lapsen tärkeistä kehitysskeleistä kuten

ensimmäisestä hymystä, kääntymisestä, ryömimään lähtemisestä aina kävelyyn saakka. Vauvakirjaan täytetään myös vanhemman kuvailua lapsen luonteesta tai lapsen lempileikeistä. Opinnäytetyön tekijöinä jäimme kiinnostumaan siitä, miten vauvakirjan käyttämisellä voidaan vaikuttaa vanhemman reflektiivistä kykyyn?

Opinnäytetyömme tuotos suunniteltiin olemaan pdf- julkaisu kustannusteknisistä syistä. Vauvakirja on edelleen mahdollista painattaa ja olemme antaneet vauvakirjasta kaikki oikeudet Lahden ensikodille.

8.4 Opinnäytetyön toteutuksen ja oman toiminnan arviointi

Teimme opinnäytetyöprojektin alussa suunnitelman opinnäytetyön etenemisestä. Opinnäytetyön suunnitelman teimme tarkoituksella väljäksi, jotta siinä mahdollistuisi opinnäytetyön tekijöiden opiskeluiden harjoittelu ja muiden opintojen valmistuminen opinnäytetyön rinnalla. Aikataulu piti hyvin lokakuulle 2014 saakka, mutta aikataulu kiristyi selvästi opinnäytetyöprosessin loppuvaiheilla. Toinen opinnäytetyötekijöistä aloitti kokoaikaisesti työelämässä lokakuussa 2014 ja tämä näkyi opinnäytetyön aikataulussa. Olimme ajoittaneet opinnäytetyön valmistumisen joulukuuksi 2014, mutta tähän tavoitteeseen emme yltäneet. Emme osanneet ottaa opinnäytetyön suunnitelmassa huomioon sitä, jos jompikumpi tekijöistä siirtyisi työelämään.

Haasteena opinnäytetyön tekemiselle on ollut tekijöiden asuminen eri paikkakunnilla. Opinnäytetyöprosessissamme olemme tästä syystä opetelleet käyttämään tehokkaasti sosiaalisia tieto- ja viestintävälineiden käyttöä. Etätyöskentely on tuonut omia haasteita opinnäytetyön tekemiselle, mutta jälkikäteen olemme katsoneet asiaa myös opettavaisesta näkökulmasta. Tänä päivänä ja tulevaisuudessa etätyöskentely on entistä yleisempi tapa tehdä projektityötä. Etätyöskentely on opettanut meitä vastuun jakamisesta aina työn organisointiin asti. Onnistuneen etätyöskentelyn kulmakivi on mielestämme ollut se, että olemme voineet luottaa tekijöinä toisiimme.

Olemme opinnäytetyön tekijöinä etätyöskentelyn lisäksi kuitenkin järjestäneet säännöllisesti yhteistä aikaa opinnäytetyön tekemiselle ja näin päässeet vaihtamaan ajatuksia reaalisessa vuorovaikutuksessa. Yhteisten tapaamisten

aikana olemme tarkistelleet opinnäytetyöprosessin etenemistä ja luoneet itsellemme opinnäytetyöprosessin välitavoitteita.

Opinnäytetyöprosessissa koimme, että tiivis yhteistyö opinnäytetyön tekijöiden sekä toimeksiantajan edustajien kanssa on ollut opinnäytetyön onnistumisen kannalta meille erittäin tärkeää. Meille opinnäytetyön tekijöinä oli tärkeää tiedottaa Lahden ensikotia opinnäytetyömme vaiheista, aikataulusta sekä mahdollisista muutoksista. Myös Lahden ensikodin yhteistyöhenkilöt kertoivat meille vinkkejä sekä antoivat uutta materiaalia koko vauvakirjan tekemisen ajan.

Tapasimme opinnäytetyöprosessin aikana toimeksiantajaa opinnäytetyöprosessin aikana säännöllisesti ja etukäteen sovitusti. Nämä tapaamiset olivat meille opinnäytetyön tekijöinä erittäin tärkeitä, koska saimme tapaamisissa opinnäytetyömme kannalta tietoa ja vinkkejä vauva-kirjaa varten sekä monipuolista tietoa ensikotityöstä ja Lahden ensikodin toiminnasta. Tapaamisten aikana pystyimme myös keskustelemaan näkemyksistä liittyen kirjan sisältöön ja tarkentamaan opinnäytetyön tilaajaan toiveita liittyen vauvakirjan sisältöön.

Pidimme yhteistyökumppanin kanssa tapaamisia opinnäytetyöprosessin alussa, suunnitelmaseminaarin pidettyämme ja vauvakirjan demoversion käyttöönoton jälkeen sekä lisäksi olemme olleet yhteydessä sähköpostitse toimeksiantajaan ja tiedottaneet opinnäytetyön etenemisestä.

8.5 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyötä tehtäessä on tärkeää ottaa huomioon alusta lähtien opinnäytetyön eettisyys. Eettistä pohdintaa on tärkeää tehdä koko ajan opinnäytetyöprosessin rinnalla, näin myös lopputulos on kaikkia osapuolia miellyttävä.

Opinnäytetyömme eettiseen pohdintaan on sisältynyt Lahden ensikodin perheiden yksityisyyden säilyttäminen sekä tekijänoikeuksien pohtiminen.

Päätimme opinnäytetyön tekijöinä, että keräisimme palautetta opinnäytetyömme tuotoksen ensimmäisestä versiosta vain Lahden ensikodin työntekijöiltä. Näin varmistimme sen, että Lahden ensikodissa olevat asiakasperheet pysyisivät anonyymeinä. Emme opinnäytetyön tekijöinä tienneet vauvakirjan demoversiota täyttäneistä asiakasperheistä mitään.

Opinnäytetyön eettisyyden parantamisen kannalta teimme vauvakirjan ensimmäisen version mukaan saatekirjeen, jossa kerroimme lisää vauvakirjan teemoista, sisällöstä sekä teimme vauvakirjan demoversiolle selkeät käyttöohjeet. Näin Lahden ensikodin työntekijät saivat valmiin ohjeistuksen vauvakirjalle, jolloin vauvakirjan demoversio voitiin ottaa käyttöön heti. Teimme myös vauvakirjan viimeiseen versioon mukaan uuden saatekirjeen, jossa olimme ottaneet huomioon saamaamme palautetta ja muokanneet saatekirjettä kattavammaksi.

Opinnäytetyömme eettisyyden pohdintaan on kuulunut myös tekijänoikeuksien toteutuminen. Heti opinnäytetyöprosessin alkaessa täytimme toimeksiantosopimuksen, jossa annoimme tekijänoikeudet vauvakirjasta Lahden ensikodille. Sovimme toimeksiantajamme kanssa myös mahdollisista kustannuksista toimeksiantosopimuksen yhteydessä ja sovimme, että opinnäytetyön tekijöille ei tule kustannuksia opinnäytetyöstä ja Lahden Ensikoti saa halutessaan painattaa vauvakirjan kirjamuotoon myöhemmin.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme vauvakirjan tuottaminen oli innostava, kasvattava ja ammattitaitoamme syventävä opiskeluidemme päätöstaipale.

Opinnäytetyöprosessimme kesti yhteensä vuoden ajan ja se piti sisällään opettavaisia vaiheita projektityöstä. Ennen kaikkea opinnäytetyöprosessimme onnistui kasvattamaan niin luovuutta kuin kärsivällisyyden piirteitä tekijöissään. Työssämme halusimme perehtyä lasten kehitykseen, lapsen kehitystä ja kasvatusta tukeviin menetelmiin ja teorioihin. Opinnäytetyön teoriaa kootessamme yllätyimme, miten etenkin teoria mentalisaatiosta linkittyi koko työhön ja työskentelyyn. Opimme opinnäytetyön prosessin aikana miten mentalisaatio on avain toisen ihmisen mielen ymmärtämiseen, ja tästä syystä teema tulikin tärkeäksi vauvakirjan tuotoksemme kannalta. Tuotoksemme lisäksi huomasimme hyödyntävämme mentalisaation teoriaa myös omassa vuorovaikutuksessamme kannustaessamme tekijöinä toisiamme opinnäytetyöprosessin aikana.

Oman motivaation ylläpitäminen koko opinnäytetyöprosessin ajan on vaatinut työtä. Opinnäytetyöprosessin aikana kohtasimme vastoinkäymisiä, joista suurin oli yhteistyön päättymisen ensimmäisen työelämän yhteistyökumppanin kanssa. Uusien ideoiden ja suunnitelmien tekeminen tuntui turhauttavalta, mutta ymmärsimme, että työelämässä ja varsinkin projektimaailmassa odottamattomiakin ikäviä asioita voi tapahtua. Jatkoimme uskomista omaa opinnäytetyöideaa kohtaan ja jatkoimme uuden opinnäytetyökumppanin etsimistä. Uuden opinnäytetyö yhteistyökumppanin etsiminen osoittautui onneksi nopeaksi vaiheeksi, ja pääsimme käynnistämään yhteistyötä Lahden ensikodin kanssa toukokuussa 2014.

Opinnäytetyöprojektimme tarkoituksena oli toteuttaa materiaali ensikotiperheille, joihin kerryttää muistoja lapsen kasvusta ja kehityksestä ensikotijakson ajalta. Tarkoituksena oli lisäksi luoda ensikodin ohjaajia varten materiaali, jolla auttaa vanhempaa huomaamaan lapsen ääni ja mieli. Opinnäytetyön tuotoksella oli tavoite saavuttaa lapsen äänen kuulumisen ensikotivanhemman mielessä. Vauvakirjan tavoitteena oli lisäksi koota kirjaan perushoidollista tietoa lapsen

hoidosta. Vauvakirjalle asetettiin siis myös kasvatuksellinen tarkoitus. Toteutimme materiaalin arjesta voimaantumisen näkökulmasta, nostamalla tuotoksessa lapsen kanssa toteutuvia arjen hyviä hetkiä esiin. Koimme, että erityisesti opinnäytetyön tarkoitus saavutettiin opinnäytetyöprojektissa hyvin. Vauvakirja sai hyvää palautetta ensikodilta ja se otettiin ensikodilla hyvin vastaan. Vauvakirjaa oli koejaksolla päässyt jo käyttämään asiakasperheet. Vauvakirjat olivat kauniisti tehtyjä, yksilöllisiä ja oman perheensä näköisiä.

Opinnäytetyön tavoite oli nostaa lapsen tarpeita kuuluviin. Toteutimme materiaalin lapsen ääntä huomioiden ja vauvakirjan tekstit pyrittiin luomaan vanhempaa puhuttelevaksi, mutta ei vanhemmuutta kyseenalaistavaksi. Opinnäytetyöprojektimme aikana emme keränneet tietoa siitä, onnistuimmeko tavoittamaan lapsen ääntä. Emme myöskään keränneet tietoa muuttuiko ensikotivanhempien tapa tulkita omaa lastaan. Opinnäytetyömme antaa mahdollisuuden jatkotutkimukselle, jonka aiheena voisi olla voiko vauvakirjan kokoamisella olla vaikutusta vanhemman reflektiiviseen kykyyn huomioida lapsen mieltä.

Keräsimme opinnäytetyöprojektistamme palautetta ensikodin työntekijöiltä ja saimme sitä myös asiakasperheiltä vauvakirjan kokeiluversiostamme. Käyttäjäpalautetta saimme sekä suullisessa että kirjallisessa muodossa. Palautelomake sisälsi Lahden ensikodin työntekijöille kohdistettuja avoimia kysymyksiä. Koimme, että palautelomakkeen sisältö olisi voinut olla kattavampi ja sisältää lisäksi myös suljettuja kysymyksiä. Palautelomakkeessa keskityttiin kartoittamaan vauvakirjan kokeiluversion käyttäjäkokemuksia. Palautelomakkeen tarkoitus oli saavuttaa käyttäjäkokemuspalautetta materiaalista ja tehdä tämän pohjalta korjauksia lopulliseen vauvakirja julkaisuun. Olimme kohdentaneet palautelomakkeen koskemaan ensikodin työntekijöitä. Jälkikäteen huomasimme, että ensikodin työntekijöiltä emme saaneet tietoa vanhemman kokemuksista, oliko vauvakirjalla tavoitettu lapsen ääntä. Toisaalta vauvakirjan demoversion kokeiluaika oli melko lyhyt ja mahdolliset havainnot ja muutokset Lahden ensikodin vanhemmissa tapahtuvat pitkällä aikavälillä.

Opinnäytetyön tekijöinä emme voi arvioida opinnäytetyön jalkautumista Lahden ensikodin asiakastyöhön pitkällä aikavälillä. Vauvakirjasta keräämässämme palautteessa tuli ilmi, että valmis vauvakirja aiotaan ottaa Lahden ensikodilla käyttöön sekä työntekijöiden että vanhempien toimesta. Opinnäytetyöllemme asettama tavoite toteutui palautelomakkeen mukaan, koska olemme pystyneet luomaan Lahden ensikodin pysyvään käyttöön jäävää materiaalia. Vauvakirjan vaikutusta ensikotityöhön sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen voisi tutkia opinnäytetyön aiheena myöhemmin.

Vauvakirjan tekemisen vaarana oli, että emme tekijöinä osaisi ottaa huomioon oikeita vanhemmuuteen ja vauvan kehitykseen liittyviä osa-alueita. Vauvakirjasta olisi hyvä löytyä kaikki ensikotityössä näkyvät tärkeät osa-alueet sekä sen täytyisi tukea vanhemmuutta ja tuoda esille lapsen tarpeita. Opinnäytetyön tekijöinä meillä täytyi olla tietämystä ensikotityöstä sekä lapsen kehityksen vaiheista. Kävimme Lahden ensikodilla henkilökohtaisesti kuuntelemassa kokeiluversion palautetta. Saamamme palautteen mukaan olimme osanneet ottaa vauvakirjaan mukaan oikeita osa-alueita sekä tärkeitä kokonaisuuksia ensikotityön kannalta. Kriittisenä huomiona tuotoksestamme huomasimme sen, että se ei välttämättä onnistu tavoittamaan sellaista vanhempaa, jolla on esimerkiksi laaja-alaisia oppimisvaikeuksia.

Yhteistyö ensikodin kanssa oli meidän tekijöidemme mielestä luontevaa ja saimme hyvin tukea työhömmme ensikodin ohjaajilta. Oli myös hienoa tutustua ensikotitoimintaan opinnäytetyöprosessin aikana. Ensikotitoiminta omaa pitkän historian vauvaperheiden parissa työskentelyssä. Ensi- ja turvakotien liitto tiedottaa ja tuottaa tietoa lapsiperheiden tukemisesta omien jäsenyhdistystensä toiminnan ylläpidon lisäksi. Ensi- ja turvakotien liitto on ottanut kantaa ahkerasti lapsiin ja perheisiin liittyvissä asioissa. Ensikodilla on pitkän historian kautta ammattitaitoa ennaltaehkäisevän, intensiivisen ja korjaavan lastensuojelutyön saralla. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014) Hallitus on uudistamassa uutta Sosiaalihuoltolakia. Uuden sosiaalihuoltolain on määrä tulla voimaan huhtikuun 2015 aikana. Uudessa Sosiaalihuoltolaissa tullaan parantamaan matalan kynnyksen palveluita lapsille ja nuorille, lain tarkoituksena on parantaa perhetyön saatavuutta ja turvata oikea aikainen tuki perheille. Laki pyrkii myös lyhentämään sijoitusaikoja ja pitkäaikaisen tuen tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015).

Ensi- ja turvakotienliitto on ottanut kantaa uuteen sosiaalihuoltolakiin, ja esittänyt huolensa ensi- ja turvakotityön rahoituksen puolesta. (Ensi-ja turvakotien liitto 2015)

Opinnäytetyön tekijöinä koimme yhden vahvuuksistamme olleen luovuuden. Opinnäytetyömme tuotos, vauvakirja, antoi meille mahdollisuuden käyttää molempien luovaa osaamista hyödyksi. Myös saamamme palaute vahvisti sen, että olimme osanneet tehdä vauvakirjasta houkuttelevan sekä pirteän käyttämällä paljon kuvia sekä eri värejä. Opinnäytetyöprosessi kasvatti opinnäytetyön tekijöiden ammatillista vahvuutta sekä osaamista vauvaperhetyötä kohtaan. Olimme oman opinnäytetyöaiheemme asiantuntijoita ja kasvatimme tietämystämme teorian sekä Lahden Ensikodin työntekijöiltä saamamme arvokkaan tiedon avulla. Opinnäytetyömme tekeminen lisäsi myös tietoteknistä osaamistamme, jonka käyttäminen sosiaalialalla lisääntyy koko ajan.

LÄHTEET

Bardy, M.(toim.) THL. Lastensuojelun ytimissä. 2009. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Bardy, M (toim.) Laukonsuo, S.,Karjalainen, V.&Sihto ,M. Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja terveyshallitus.1992.Helsinki:valtion painatuskeskus

Dal Maso, R. 2001. Sosionomin työ on emansipaatiota arjessa. Teoksessa Jämsén, A. (toim.) Sosiaalialan AMK- pedagogiikkaa kokemassa. Sosiaalialan AMK-verkosto. Oy. Sevenprint Ltd. Rovaniemi

Ensikodit 2014. Ensi- ja turvakotienliitto.[viitattu 02.02.2015] Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/ensikodit-ja-muu-vauvaperhetyo/ensikodit/>

Ensi- ja turvakotienliitto 2014. Ensikodit ja muu vauvaperhetyö. [viitattu 03.08.2014] Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/ensikodit-ja-muu-vauvaperhetyo/ensikodit/>

Ensi- ja turvakotien liitto. Lausunto hallituksen esityksestä Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi. [viitattu 02.02.2015] Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/4324971/STM+lausunto+sosiaalihuoltolaista+ja+asiakasasiakirjalaista+17.6.2014.pdf>

Empowering Social Work. Research & Practice. Törrönen, M., Borodkina, O., Samoylova, V. & Heino, E.(Edited by.) 2003. Kotka. Palmenia. [viitattu 12.11.2014] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41105/empowering_social_work.pdf?sequence=1,158

Gerhardt S. 2009.”Why love matters” How Affection Shapes a Baby’s Brain. [viitattu 13.01.2015] Saatavissa:

<http://www.amblesideschools.com/sites/default/files/Chapter3-Why-Love-Matters-How-Affection-Shapes-a-Babys-Brain-by-Sue-Gerhardt.pdf>

Hautamäki, A. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. 29- 66.

Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 2011. WSOY. Helsinki.

Hellstén, S. Vauvan äänen vahvistaja. 51- 70. Teoksessa Kuosmanen, S. (toim.)

2009. Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Raportti 11.

Nykypaino Oy. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. 2013. Porvoo: Bookwell Oy

Jokinen, T. 2001. Tuotekehitys. Aalto-yliopisto. Teknillinen korkeakoulu.

Saatavissa: <http://lib.tkk.fi/Reports/2010/isbn9789526033204.pdf>

Jämsä, K. & Manninen, E. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla.

2000. Helsinki. Tammi Oy-

Kaikko, J. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. 76-86. Teoksessa

Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 2009. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Kaljonen, P. 2005. Ammatillisen kasvun kiintopisteitä etsimässä. 20- 25.

Teoksessa Ranne, R., Sankari, A., Rouhiainen- Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.)

Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi.

2005. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kalland, M. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen

erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset

ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 2001. Vantaa. WSOY.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. 26- 36. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Tampere. Hämeen kirjapaino Oy.

Karjalainen, T. & Laatonen, K. Ensikodin ohjaajat 2014. Ensikoti Lahti.
Haastattelu 13.11.2014

Keltikangas-Järvinen, L. Pienen lapsen sosiaalisuus.2012.Helsinki:Werner Söderström Osakeyhtiö.

Korhonen, A. & Sukula, S. Vauvaperhetyö. 2004. Juva. Ps-kustannus.

Kuosmanen S. 2009. (toim.) Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Helsinki.

Krister, I. Vahvaan vanhemmuuteen. 2002. Kirjapaja Oy.

Lahden ensi-ja turvakoti 2014. Ensikoti. [viitattu 03.08.2014] Saatavissa:
<http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/ensikoti.php>

Lastensuojelun käsikirja 2014. Lastensuojelun tehtävät. [viitattu 24.11.2014]
Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Lastensuojelun%20tehtävät>.

Lastensuojelun laatusuositus 2014. Lavikainen, M., Puustinen- Korhonen, A. & Ruuskanen, K. (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4 [viitattu 24.11.2014] Saatavissa:
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf

Lyytinen, P. Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 2003. WS Bookwell Oy.

Mäntymaa, M. & Puura, K. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys.

Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 2011. WSOY. Helsinki

Mäkinen, P, Raatikainen, E, Rahikka, A & Saarnio, T. (toim.) Teoksessa Ammattina Sosionomi. 2009. WSOY. Helsinki

Pajulo, M. & Kalland, M. Äidin reflektiivinen kyky ja sen vaikutus päihde-ensikotien hoidon tulokseen. Teoksessa Andersson, M., Hyytinen, R. & Kuorelahti, M. Vauvan parhaaksi. 2008. Ensi- ja turvakotienliitto ry. Helsinki

Pajulo, M. & Pyykkönen, N. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOY. Helsinki

Ranne, K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. 14- 19. Teoksessa Ranne, K, Sankari, A, Roihiainen-Valo, T & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. 2011. Porvoo. Bookwell Oy.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. 2002. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy

Salo, S. & Kauppi, A. 2014. Reflektiivinen työote vanhemman kohtaamisessa. 75-96. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Tampere. Hämeen kirjapaino Oy.

Siltala, P. 2003. Traumatisoitunut vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva. WSOY

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 2003. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Sinkkonen, J. 2006. Lapsen puolesta. Juva. WSOY.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun Yliopisto. Oulu. Saatavissa:
<http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sjöberg, L. 2009. Vauvalla on ääni. 17-37. Teoksessa Kuosmanen, S. (toim.) Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotienliitto Ry. Raportti 11. Nykypaino Oy. Helsinki

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Lastensuojelun laatusuositus. [viitattu 24.11.2014]. Saatavissa:
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Esitys uudesta sosiaalihuoltolaista. [viitattu 02.02.2015]. Saatavissa:
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9763020&name=DLFE-30014.pdf.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. WSOY. Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lastensuojelun käsikirja, Mitä on lastensuojelu? [viitattu 24.11.2014]. Saatavissa:
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

[Vanhemmuuden roolikartta. 2014. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. \[Viitattu 4.1.2015\] Saatavissa: \[www.vslk.fi\]\(http://www.vslk.fi\) > roolikartat > vanhemmuudenroolikartta](#)

Vernerin Net. 2014. Laaja-alaiset oppimisvaikeudet. [Viitattu 6.1.2015].
Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/laaja-alaiset-oppimisvaikeudet>.

Vilen, M., Vilhunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. 2007. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. Toiminnallinen opinnäytetyö. 2003.
Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä.

Vilkka, H. Tutki ja kehitä. 2007. Vaajakoski: Gummerrus kirjapaino Oy.

Viinikka, A. (toim.) Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. 2014. Tampere. Hämeen kirjapaino Oy.

Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. 2014. Reflektiivinen työote. 67- 75.
Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa.
Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Tampere. Hämeen kirjapaino Oy.

Ylitalo, P. (toim.) 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelulomake

Liite 2 Saatekirje ensikodille

Liite 3 Palautelomake

LIITE 1

HAASTATTELU 13.11. 2014

1. VAUVAPERHETYÖ

- 1.1 Millaista on ensikodilla tehtävä vauvaperhetyö?
- 1.2 Miten toiminta suunnitellaan perheelle?
- 1.3 Millaisia tavoitteita ensikotiin saapuvalla perheelle asetetaan? Miten tavoitteet syntyvät?
- 1.4 Millaisten tahojen kanssa ensikoti tekee yhteistyötä perheen tukemiseksi?
- 1.5 Millainen on ohjaajan työnkuva ensikodin vauvaperhetyöntekijänä?

2. VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

- 2.1 Miten lapsen ja perheen varhaista vuorovaikutusta tuetaan ensikodilla?
- 2.2 Millaisia keinoja tai työskentelymalleja ensikodilla on varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen mahdollistamiseksi? Mitä varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen konkreettisesti tarkoittaa?
- 2.3 Miten vanhempaa autetaan ymmärtämään lapsen viestejä, esimerkiksi miten vanhemman mentalisaatiokykyä harjoitetaan?

3. KIINTYMYSSUHTEEN MERKITYS

- 3.1 Millaisia työskentelytapoja ensikodin työntekijät hyödyntävät vahventaakseen vanhemman ja lapsen kiintymyssuhdetta?
- 3.2 Miten kiintymyssuhdetyöskentelyä jatketaan tilanteessa, jossa tiedetään lapsen siirtyvän esimerkiksi perhesijoitukseen ensikotijakson jälkeen? Miten vanhemman kanssa työskennellään tässä tilanteessa? Siirtyykö lapsi suoraan perhehoitoon ensikotijakson jälkeen/ aloitetaanko työskentely lapsen sijaisperheen kanssa ensikotijakson aikana? Miten suhde biologiseen vanhempaan jatkuu tämän jälkeen?
- 3.3 Miten kiintymyssuhdehäiriöitä tunnistetaan ja millaista on korjaava työskentely tässä yhteydessä?

4. VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

- 4.1 Vanhemmuuden tukeminen perheen erilaisissa kriisitilanteissa. Millaisista kriisitilanteista perhe tulee ensikodille - ja millaista tukea annetaan perheille ensikodilla, kun vanhemman voimat eivät yksin riitä lapsesta huolehtimiseen?
- 4.2 Ensikodilla tehtävän vanhemmuuden vahvistamisen työn keinot ja tavoitteet
- 4.3 Millaista voimavarakeskeistä työskentelyä tapahtuu ensikodilla?

5. ARKIELÄMÄN TAITOJEN VAHVISTAMINEN

- 5.1 Millaisia työmuotoja ensikodilla on perheen arkielämän taitojen vahvistamiseksi?
- 5.2 Miten työskentely suunnitellaan?
- 5.3 Millaisia päiväryhmiä ensikodilla pidetään? Mihin tarpeeseen ensikodilla järjestettävät päiväryhmät vastaavat?

6. PÄIHTEET JA PERHETYÖ

- 6.1 Millaista perhetyötä ensikodilla tehdään ja miten perheen mahdollinen päihdehoitokontakti huomioidaan tilanteessa?

ENSIKODIN TYÖNTEKIJÄT

Kaunis pieni ihminen- muistoja ensikotiajalta on materiaallikokonaisuus, joka on tarkoitettu käytettäväksi yhdessä ensikoti asiakkaan kanssa. Olemme ajatelleet, että kaunis pieni ihminen- materiaalia käytetään arkipäivän ohjauksen ja keskustelujen rinnalla konkretisoimassa ohjaustyötä sekä toimivan osallistavana elementtinä asiakasohjaustyössä. Kirjan sisältö pitää sisällään myös napakassa koossa tietoa lapsen perushoitoon liittyvistä teemoista.

Olemme koonneet materiaalin siten, että siinä on tilaa kuville, pohdinnoille ja muistelulle arjen tilanteista. Haluaisimme että arjen tilanteet kaikessa opettavaisuudessaan olisivat myös hyviä muistoja, jotka kantavat asiakasta myöhemmin omassa arjessaan. Toivomme materiaalin jäävän lopulta asiakkaan käyttöön muistoksi ensikoti-ajanjaksosta.

Kaunis pieni ihminen- materiaalissa olemme pyrkineet kuvituksessa huomioimaan yhtenäisen värimaailman sekä valitulla ulkoasulla haluamme houkutella käyttäjää herkkyyteen, pehmeyteen ja kauneuteen. Herkkyyttä ja pehmeyttä toivoo myös pieni lapsi, jotta hänen viestejä ymmärrettäisiin.

Olemme jättäneet ohjeistuksen kirjan sivuilta väljäksi, jotta se antaa mahdollisuuden luovuudelle kirjaa käytettäessä. Alla on esitelty kuitenkin muutamia ideoita kirjan käyttöön.

Kirjassa on jätetty tilaa perheen omia valokuvia varten. Kansilehdelle voidaan laittaa esimerkiksi lapsen oma valokuva. Myös sivulla vauvan uni voidaan nukkuvan lapsen kuvan tilalle vaihtaa tilalle oikea valokuva. Vauvan läheiskartta osiossa vanhempaa voidaan kannustaa luovuuteen läheiskartan kokoamisen kanssa. Sukupuu ja läheiskartta osioita voidaan hyödyntää ohjaustyössä, kun keskustellaan vanhemman verkostoista. Kirje vauvalle osiossa vanhempaa voidaan ensin keskustelun avulla innostaa kirjoittamaan masuvauvalleen tai jo syntyneelle vauvalle esimerkiksi tulevaisuuteen. Vauvantaide sivuille voidaan valokuvata vauvan kädet, painattaa käden kuva sormiväreillä tai vaikkapa liittää kuva vauvan omin käsin tekemästä taidetekeleestä.

Kirjan käyttö ei välttämättä edellytä kirjoittamista, vaan osioita voidaan täyttää myös valokuvin, vanhemman tekemien runojen kautta tai vaikkapa piirtäen.

Yhteistyöstä kiittäen, Riitta-Liisa Kaartinen ja Susan Aaltonen, LAMK sosionomiopiskelijat.

LIITE 3

*Palautelomake ensikodin vauvaperhetyön
ohjaajille*

Oliko vauvakirja ulkonäöllisesti toimiva?

Vastasiko vauvakirja työntekijöiden odotuksia?

Mikä vauvakirjassa oli toimivaa?

Kuinka työntekijät kokivat kirjan käyttämisen asiakastyössä?